

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

katedra psychologie

Diplomová práce

**Vývoj a vliv tradiční a moderní hudby v každodennosti
Kyrgyzů**

Miloš Jodas

© 2019 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Miloš Jodas

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Vývoj a vliv tradiční a moderní hudby v každodennosti Kyrgyzů.

Název anglicky

The development and influence in traditional and modern music on the everyday life of the Kyrgyz people.

Cíle práce

Cílem práce je odpověď na výzkumnou otázku, detailně etnomuzikologicky popsat situaci kyrgyzských regionů a zároveň porovnat tradice městského a venkovského obyvatelstva, které se dotýkají fenoménu hudby.

Výzkumná otázka: Má tradiční kyrgyzská hudba zásadní vliv na identitu Kyrgyzů?

1. Jaké jsou regionální zvláštnosti kyrgyzské hudby?
2. Tvoří skupina městského a vesnického obyvatelstva Kyrgyzstánu z etnomuzikologického hlediska homogenní celek?
3. Jaký vliv má globalizace a urbanizace na tradiční kyrgyzskou hudbu?
4. Jaký systém hudebního vzdělávání funguje v Kyrgyzstánu?

Metodika

Práce bude vycházet především z výsledků střednědobého terénního výzkumu a materiálu získaného ze severního a jižního Kyrgyzstánu. Důraz bude kladen především na kvalitativní metody navazující na sekundární údaje.

Doporučený rozsah práce

cca 70 stran

Klíčová slova

Kyrgyzstán, etnomuzikologie, hudba, globalizace, folklór, Střední Asie, hudební výchova, urbanizace

Doporučené zdroje informací

Howard, K. Kasmambetov, S. Singing the Kyrgyz Manas. Saparbek Kasmambetov's Recitations of Epic Poetry. ISBN 978-1-906876-38-8 [online]. © 2010

Chadwick, N. K. Zhirmunsky, V. Oral Epics of Central Asia. Cambridge University Press. ISBN 978-0-521-14828-3 [online]. © 1969

Kirmse, Stefan B. Youth and Globalization in Central Asia. Deutsche Nationalbibliothek. ISBN 978-3-593-39889-1 [online]. © 2013

Levin, Theodore. Daukeyeva, Saida. Köchümkulova, Elmira. The Music of Central Asia. University Press Office of Scholarly Publishing. ISBN 978-0-253-01764-2 [online]. © 2016

Slobin, M. Kirgiz Instrumental Music. Society for Asian Music. ISBN: 0614164591 [online]. © 1969

Předběžný termín obhajoby

2018/19 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. PhDr. Ing. Petr Kokaisl, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 26. 11. 2018

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 26. 11. 2018

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 25. 10. 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „*Vývoj a vliv tradiční a moderní hudby v každodennosti Kyrgyzů*“ jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 24. 11. 2019

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval doc. Ing. Mgr. PhDr. Petru Kokaislovi, Ph.D., prof. h. c., za metodické vedení této diplomové práce, podnětné rady a vůbec za námět této krásné země – Kyrgyzstánu. Další dík patří všem respondentům mého výzkumu a zejména mému průvodci Ulanovi, bez kterého bych zdaleka nedosáhl takových výsledků.

Vývoj a vliv tradiční a moderní hudby v každodennosti Kyrgyzů

The development and influence in traditional and modern music on the everyday life of the Kyrgyz people

Souhrn

Hlavním cílem diplomové práce je etnomuzikologicky definovat kyrgyzskou hudbu v Kyrgyzstánu a zjistit, zda má tradiční kyrgyzská hudba zásadní vliv na identitu Kyrgyzů, případně jak se projevuje. Výzkumné podcíle se věnují vlivu urbanizace a globalizace na procesy spojené s hudbou, preferenci tradiční či moderní hudby a tomu, jak je hudba vnímána napříč generacemi. Práce se zabývá i souvisejícími fenomény, např. kyrgyzskými národními hudebními nástroji či vypravěči a muzikanty, kteří se nazývají akyni a manasči. V neposlední řadě dochází ke zkoumání vztahu národní hrdosti a hudby, či ke zjištění nejčastější formy hudebního vzdělání dětí a mládeže a její finanční i distanční dostupnosti. Pojícím tématem práce je hudba v každodennosti Kyrgyzů. Praktická část práce vychází zejména z výsledků vlastního měsíčního terénního výzkumu v roce 2018, který probíhal v několika rozdílných oblastech Kyrgyzstánu. Výzkum byl tvořen dotazníkovým šetřením, zúčastněným zjevným pozorováním a polostrukturovanými rozhovory.

Klíčová slova:

Kyrgyzstán, etnomuzikologie, hudba, globalizace, folklór, Střední Asie, hudební výchova, urbanizace.

Summary

The principal aim of this diploma thesis is to define Kyrgyz music in Kyrgyzstan ethnomusicologically, and to assess whether the traditional Kyrgyz music has an essential impact on the identity of the Kyrgyz people and, if so, how does this impact manifest itself. The individual sub-objectives are concerned with the influence of urbanization, globalization on processes related to music, the preference of either traditional or modern music and how is music perceived in a cross-generational perspective. Furthermore, the thesis focuses on related phenomena as well, e.g. folk musical instruments of the Kyrgyz or the Kyrgyz storytellers and musicians, who call themselves aqyns and manaschi. Last but not least, the relationship of the national pride and music or the most common forms of music education of children and adolescents and its financial and spatial availability are being explored and scrutinized. The unifying theme of this thesis is music in everyday life of the Kyrgyz. The practical part mainly draws on the results of the author's month-long field research from 2018 which took place in various diverse regions of Kyrgyzstan. The research included a questionnaire, overt participant observation and semi-structured interviews.

Keywords:

Kyrgyzstan, ethnomusicology, music, globalization, folklore, Middle Asia, music education, urbanization.

Obsah

1.	ÚVOD A CÍL PRÁCE	10
2.	METODOLOGIE	12
2.1.	Adekvace metod	12
2.2.	Limity terénního výzkumu	15
2.3.	Lokace terénního výzkumu	15
2.4.	Polostrukturované rozhovory	16
2.5.	Pasportizační údaje respondentů dotazníkového šetření	17
2.6.	Resumé metodologické části	21
3.	LITERÁRNÍ REŠERŠE	22
4.	TEORETICKÁ ČÁST	29
4.1.	Vymezení pojmu etnomuzikologie	29
4.2.	Teoretické přístupy k etnicitě – primordialismus, etnicismus, modernismus	30
4.3.	Formování národa na příkladu českého národního obrození	32
4.4.	Thomasův teorém	33
5.	PRAKTICKÁ ČÁST PRÁCE	35
5.1.	Stručná charakteristika a historie Kyrgyzstánu	35
5.2.	Kyrgyzská hudba	36
5.2.1.	Komuz	37
5.2.2.	Akyn	38
5.2.3.	Manas a manasči	40
5.3.	Kvalitativní syntéza výsledků dotazníkového šetření	41
5.3.1.	Hudba v každodennosti Kyrgyzů	41
5.3.2.	Vliv hudby na národní hrdost Kyrgyzů	45
5.3.3.	Rozdíly a podobnosti kyrgyzské hudby	47
5.3.4.	Proměny kyrgyzské hudby – tradice vs. modernita	49
5.3.5.	Dostupnost a preferovaná volba hudebního vzdělání v Kyrgyzstánu	53

6.	DISKUSE A ZÁVĚR	59
7.	POUŽITÉ ZDROJE	63
7.1.	Literatura	63
7.2.	Internetové zdroje	64
8.	PŘÍLOHY	69
8.1.	Příloha č. 1 – Česká verze výzkumného dotazníku	69
8.2.	Příloha č. 2 – Polostrukturovaný rozhovor s narátory – vzor	73

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Obrázek 1 – Stěžejní místa výzkumu	16
Obrázek 2 – Syntéza klasifikací etnických teorií dle Adama Horálka	31
Obrázek 3 – Hudební prodejna na ošském bazaru	37
Obrázek 4 – Toktogul Soltyganov na kyrgyzské známce z roku 2014	39
Obrázek 5 – Obyvatelka hor na severu Kyrgyzstánu při výzkumu	42
Obrázek 6 – Brutalistická budova Kyrgyzské státní filharmonie v Biškeku	45
Obrázek 7 – Moderní hifi soustava v kyrgyzské vesnici	51
Obrázek 8 – Učitel vysvětluje žákům teorii hraní na komuz na konzervatoři v Biškeku	56
Tabulka 1 – Narátoři polostrukturovaných rozhovorů	17
Graf 1 – Struktura respondentů dle pohlaví	18
Graf 2 – Struktura respondentů dle věku	18
Graf 3 – Struktura respondentů dle místa původu	19
Graf 4 – Struktura respondentů dle místa bydliště	20
Graf 5 – Struktura respondentů dle vzdělání	21
Graf 6 – Vývoj počtu vysokých škol v Kyrgyzstánu od roku 1991 do roku 2015	54

1. Úvod a cíl práce

Kyrgyzstán je hornatá země Střední Asie, která vyniká svými přírodními krásami. Ačkoliv lze v poslední dekádě sledovat určitý turistický boom, i mezi českými turisty, jedná se stále o zemi spíše neznámou, která i v globalizovaném světě stojí pořád jaksi opodál. Kyrgyzstán není země, ve které by se žilo úplně jednoduše. Vzhledem ke kontinentálnímu podnebí¹ jsou během roku v zemi velké teplotní rozdíly spolu s nízkým úhrnem srážek. Dle slov našeho průvodce si většina Kyrgyzů nikdy nevydělá tolik peněz, aby mohli procestovat a poznat svoji nádhernou zemi. Což je vzhledem ke kočovné minulosti Kyrgyzů, smutnou realitou.

Kyrgyzstán na tom podle indexu lidského rozvoje² není ani dobře, ani špatně. Je totiž ve střední kategorii, konkrétně dle dat z roku 2018 na 122. pozici (podobně je na tom třeba Irák, Maroko nebo Nikaragua)³. Obyvatelé této země si však uvědomují své přírodní bohatství a to, že jejich země má co nabídnout.

Předkládaná diplomová práce se snaží detailně etnomuzikologicky popsat fenomén hudby v kyrgyzském prostředí. Prostřednictvím tématu, které budí mnohem menší vášně než například politika, lze skvěle popsat množství dalších zajímavých témat. Jaký je vliv globalizace na kyrgyzskou hudbu? Upřednostňují místní spíše kyrgyzské nebo ruské autory? A jakou hudbu považují vlastně Kyrgyzové za tradiční? Na tyto a mnohé další otázky dává diplomová práce odpovědi.

Motivací pro hudební tematiku práce je samotná autorova zainteresovanost v hudebním světě jakožto aktivního participanta. Nejlépe zajímavost, jedinečnost a potenciál tohoto tématu shrnuje následující citát:

¹ Zajímavostí je to, že Kyrgyzstán je ze všech zemí světa nejdál od moře.

² Index lidského rozvoje sestavila OSN, resp. Rozvojový program OSN.

³ Latest Human Development Index (HDI) Ranking. *UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME* Human Development Reports [online]. [cit. 2019-10-23]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/2018-update>

„*To, co nás k hudbě neustále přitahuje, je její vysoká komunikační hodnota. Je dokonce vyšší než u lidského jazyka. Neboť díky hudbě můžeme vyjádřit, či vyvolat pocity, nálady a představy takovými způsoby, jež jsou pro jazykové a výtvarné možnosti nedostupné.*“⁴

Hlavním cílem práce je dát na základě terénního výzkumu a sekundárních údajů v relevantní literatuře odpověď na výzkumnou otázku a podotázky:

Výzkumná otázka: Má tradiční kyrgyzská hudba zásadní vliv na identitu Kyrgyzů?

K plnému pochopení problematiky slouží i výzkumné podotázky, které jsou v praktické části práce doplněny dalšími relevantními kapitolami.

1. *Jaké jsou regionální zvláštnosti kyrgyzské hudby?*
2. *Tvoří skupina městského a vesnického obyvatelstva Kyrgyzstánu z etnomuzikologického hlediska homogenní celek?*
3. *Jaký vliv má globalizace a urbanizace na tradiční kyrgyzskou hudbu?*
4. *Jaký systém hudebního vzdělávání funguje v Kyrgyzstánu?*

Primárním cílem je detailně etnomuzikologicky popsat situaci kyrgyzských regionů a zároveň porovnat tradice městského a venkovského obyvatelstva, které se dotýkají fenoménu hudby, ve zkoumaném prostředí. Z důvodu tvorby zadání a výzkumné otázky a podotázek před samotným terénním výzkumem, došlo po komplexním zhodnocení na místě výzkumu k mírnému přeformulování otázky číslo čtyři, viz kapitola 5.6.5 *Dostupnost a preferovaná volba hudebního vzdělání v Kyrgyzstánu.*

Předkládaná práce se dělí do dvou hlavních kapitol, a to části teoretická a praktické. Zatímco v teoretické části jsou vymezeny základní pojmy a teorie nutné pro komplexní znalost tématiky (vymezení pojmu etnomuzikologie, globalizace v regionu nebo třeba nacionalismus a koncept identity), v praktické části je kladen důraz na výsledky samotného terénního výzkumu a jeho uvedení do kontextu výzkumu.

V kapitole 8. *Přílohy* lze nalézt kompletní české znění dotazníku, který byl použit.

⁴ JUSTOŇ, Zdeněk. *Hudba přírodních národů*. Liberec: Dauphin, 1996. ISBN 80-901842-4-3., str. 14.

2. Metodologie

Práce vychází především z výsledků střednědobého terénního výzkumu a materiálu získaného z lokality středoasijské republiky Kyrgyzstán. Důraz byl kladen na kvalitativní metody navazující na sekundární data z internetových zdrojů, tištěné literatury a statistických dat. Pro diplomovou práci byly použity jak primární, tak sekundární zdroje dat. V kapitole 2.1 *Adekvace metod* dojde ke zhodnocení kladů a záporů použitých metod a technik. V kapitole následující, tj. 2.2 *Lokace terénního výzkumu*, bude blíže specifikován výběr terénního šetření.

2.1. Adekvace metod

Primárními zdroji dat se rozumí výsledky vlastního terénního výzkumu v dané lokalitě. Střednědobý výzkum byl proveden v červnu roku 2018 na území Kyrgyzstánu a trval přesně jeden měsíc. Zatímco kvalitativní, nestandardizovanou použitou technikou jsou nestandardizované rozhovory s respondenty a zúčastněné, skryté i zjevné pozorování, kvantitativní použitou technikou jsou polostandardizované dotazníky. Získávání respondentů probíhalo technikou sněhové koule⁵, za vydatného přispění místních průvodců.

Dotazník byl předem vyhotoven v české verzi a následně rodilými mluvčími přeložen jak do ruské, tak do kyrgyzské verze, pro nejvyšší komfort respondentů. Zajímavým jevem bylo to, jakou jazykovou mutaci, v jaké oblasti a za jakých okolností respondenti vybírali. Více o výběru jazykové mutace dotazníku bude řečeno v kapitole Praktická část práce. Téměř všechny dotazníky byly respondenty vyplněny přímo během terénního výzkumu, písemně (66). Zhruba 20 % dotazníků bylo vyplněno pomocí techniky sněhové koule tak, že se jeden z respondentů nabídl, že jeho přátelé či rodina mohou dotazníky vyplnit také, a donesl je na místo určení během několika následujících dní. Menšina dotazníků (v řádu jednotek) byla vyplněna elektronicky během výzkumu v Kyrgyzstánu pomocí techniky sněhové koule. Otázky byly jak uzavřené, tak

⁵ Jedná se též o tzv. řetězový či referenční výběr, během kterého je nový vzorek nominován respondenty, kteří sami již ve výběrovém vzorku jsou.

polootevřené. Kompletní podobu dotazníků v české verzi lze najít v kapitole Přílohy. Pro omezené množství získaných dotazníků⁶ je nelze považovat za plošně aplikovatelné a validní. Z důvodu množství otevřených otázek však slouží k ucelenému přiblížení situace v místě a čase.

Při tvorbě dotazníku byl kladen důraz na eliminaci častých chyb při jeho sestavování, jako jsou otázky sugestivní, dvojité či návodné. V úvodu dotazníku je krátké představení autora, vytvořený pro osobnější vztah s respondentem a kvůli zdůraznění potřeby tohoto výzkumu. Je v něm zdůrazněno, že se jedná o vědeckou práci, nikoliv komerční průzkum trhu, atd. V závěru dotazníku je uvedeno, že veškeré kontaktní údaje, které respondenti mohou poskytnout, jsou dobrovolné a dotazník je tedy anonymní. Celkový rozsah dotazníku byl stanoven maximálně v rozsahu dvou listů papíru. Počet otázek, vyjma otázek identifikačních, je dvacet šest. V první části dotazníku jsou použity jednodušší otázky, které pro výzkum nejsou zcela zásadní (např. *Posloucháte hudbu při každodenních činnostech?*), až v následující části jsou už otázky důležitější (např. *Považujete za kyrgyzskou píseň i tu, která je v ruštině?*).

Drobnou komplikací byly případy, kdy respondenti (nelze s jistotou tvrdit, jestli vědomě či omylem) vynechali menší či větší množství otázek. V celkovém počtu dotazníků (blížícímu se sedmdesáti) však jde o zanedbatelný poměr.

Z celkového výčtu dvaceti šesti otázek bylo sedm otázek uzavřených, sedmnáct otevřených a u dvou otázek byly v odpovědích uvedeno více možností, pro lepší pochopení respondentů. Konkrétně u otázky č.1:

Jaké má hudba ve vašem životě postavení? (zakroužkujte nejvhodnější variantu):

Zcela zásadní = Jsem díky ní šťastný, nebo jsem hudebník a žívím se jí, nebo s ní mám spojené vzpomínky na dětství, nebo je to pro mě důležitá součást obřadů atd.

Zásadní = Hudbu rád poslouchám, vždy když je to možné. Rád chodím na koncerty nebo hudební vystoupení. Mám s ní spojené hezké momenty.

Nevnímám = Jsem stejně šťastný, když hudba hraje, jako když nehraje. Nevnímám rozdíl. Dokázal bych bez hudby být velmi dlouho.

⁶ Celkové číslo alespoň částečně vyplněných dotazníků je 66.

Nemá zásadní postavení = Hudbu k životu nepotřebuji, je mi jedno, zda zrovna hraje nebo ne, nemám z ní žádné potěšení.

a dále u otázky č. 14, která se týká finanční náročnosti hudebního vzdělání:

Hudební vzdělání dětí považujete za (zakroužkujte nejvhodnější variantu):

Velmi drahé = Nemohu si dovolit platit hudební vzdělání svých dětí (např. více než polovina mého měsíčního platu).

Drahé = Kvůli hudebnímu vzdělání svých dětí se musím velmi uskomnit a nemohu si koupit tolik věcí. (např. třetina mého měsíčního platu).

Levné = Zaplatit hudební vzdělání dětem pro mě není problém a na svém měsíčním příjmu to nepocítím. (např. desetina mého platu).

Velmi levné = Hudební vzdělání dětí je v rodinném rozpočtu naprosto zanedbatelná částka.

Semistrukturované rozhovory byly vedeny buď přímo v anglickém jazyce, pokud toho byl respondent schopen, nebo rusky či kyrgyzsky, s tlumočnickem. Rozhovory probíhaly vždy osobně. Otázky měly předem připravený rámec, který však nebránil tomu klást další dotazy a dospět k podstatě věci – šlo tedy o polostandardizovaný rozhovor. Výjimečnou hodnotu mají rozhovory s pedagogy hudebních škol. Více v kapitole 2.4. *Polostrukturované rozhovory.*

Nedílnou součástí výzkumu bylo pozorování, ze kterého byl vypracován každodenní výzkumný deník. Ve většině případů šlo o zjevné zúčastněné pozorování, tedy výzkumník participuje na každodenním životě lidí, které pozoruje a ti jsou si vědomi toho, že výzkumník není přirozeným členem jejich kolektivu.

Zmíněné techniky výzkumu byly vybrány jak pro svou vhodnost k popisu zkoumané problematiky, tak pro neschopnost autora dorozumět se na potřebné úrovni ruským nebo kyrgyzským jazykem. Podrobnější lokace terénního výzkumu jsou zmíněny v kapitole 2.3. *Lokace terénního výzkumu níže.*

Překlad dotazníků kvůli jejich zpracování probíhal různou formou v závislosti na jazykové verzi. Kyrgyzské dotazníky byly přeloženy ještě v Kyrgyzstánu do češtiny či angličtiny za pomoci místního průvodce Ulanbeka. Rusky vyplněné dotazníky byly přeloženy v České republice rodilou mluvčí. Několik anglicky vyplněných dotazníků přeložil autor práce.

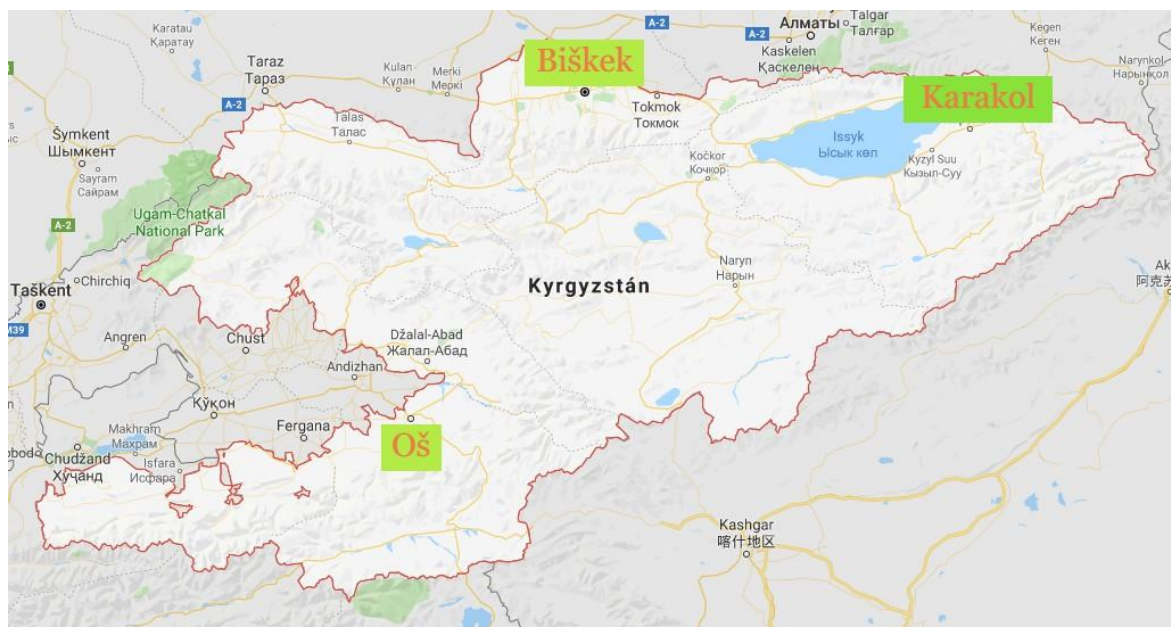
2.2. Limity terénního výzkumu

Terénní výzkum měl mnoho limitů, na které narážel v kulturně odlišném prostředí. Nejmarkantnější je jazyková bariéra, která mohla vzniknout jak během překladů jednotlivých verzí dotazníku, tak při vyplňování respondenty z důvodu nepochopení otázek. Opakovanými překlady se tyto nejasnosti mohly násobit. Další nevýhodou bylo to, že v některých případech docházelo při vyplňování dotazníků k přeskočení některých otázek. Nicméně počet takovýchto případů nebyl rozhodující v kontextu dané práce.

2.3. Lokace terénního výzkumu

Lokace terénního výzkumu byly vybrány tak, aby se zajistila co nejvyšší míra zachycení variability celého Kyrgyzstánu. Byl kladen důraz pro zaznamenání situace jak na venkově, tak v největších sídelních centrech jako je hlavní město Biškeek a „hlavní město jihu“, Oš. Z časových důvodů nedošlo k porovnání všech regionů Kyrgyzstánu, ale pouze vybraných, které se svým charakterem liší od ostatních a mají z hlediska výzkumu zajímavější výpovědní hodnotu. Na mapě jsou vidět hlavní místa sběru dat pro výzkum, což je hlavní město Biškeek (bezkonkurenčně nejlidnatější město, s cca. devíti sty tisíci obyvateli), Oš (druhé největší město s cca. dvěma sty tisíci obyvateli) a severovýchodní město Karakol (čtvrté největší město se zhruba sedmdesáti tisíci obyvateli). Tyto tři centra tedy tvoří základ pro vzájemnou komparaci. Nejsou uvedeny všechny lokality, jelikož mnoho respondentů nebylo přímo residenty daných měst či oblastí, nebo pouze uvedli, že jsou z vesnice, kterou už ale dále nespecifikovali. Mnoho respondentů se také do měst přestěhovalo, ale svůj původ vidí mimo město. Velký počet respondentů byl osloven

během cest po Kyrgyzstánu také mimo hlavní vyznačená centra výzkumu (Batken, Sary-Chelek a nespecifikované vesnické oblasti).

Obrázek 1 – Stěžejní místa výzkumu. Zdroj: vlastní zpracování.

2.4. Polostrukturované rozhovory

Polostrukturované rozhovory probíhaly primárně s narátory, kteří ovládají anglický jazyk, případně v doprovodu překladatele z ruštiny či kyrgyzštiny.

Z důvodu neochoty narátorů pořizovat z rozhovorů video nebo audio záznam jsou veškeré získané informace zaznamenány ve výzkumném deníku. Poznámky byly zapisovány během či bezprostředně po skončení rozhovoru. V jednom případě narátor rovnou uvedl, že zcela odmítá, aby rozhovor s ním byl pro práci použit, i pod pseudonymem.

Z jazykových důvodů je výběr narátorů omezený. Rozhovory jsou z důvodu možného zkreslení pouze doplňující forma zdroje dat, na prvním místě stojí výsledky dotazníkového šetření.

V příloze pod číslem kapitoly 8. 2. *Polostrukturovaný rozhovor s narátory* lze nalézt vzor rozhovorů. Limitem bylo hledání narátorů, kteří by byli schopni rozhovoru

v angličtině⁷. Často šlo o zástupce nejmladší generace, kteří žijí převážně ve městech, protože většina ostatních nebyla schopna komunikace v anglickém jazyce na dostatečné úrovni. V praktické části pak dochází k syntéze všech získaných výsledků výzkumu a k citacím výpovědí jak z dotazníkového šetření, tak z polostrukturovaných rozhovorů.

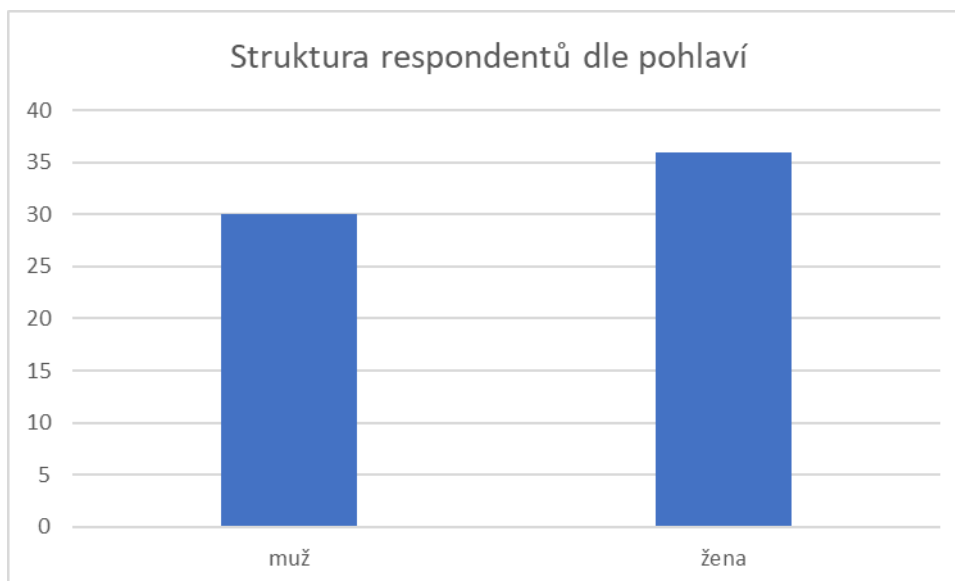
NARÁTOR	VĚK	OBLAST
1 – muž	60	Biškeek
2 – Ulanbek – muž	21	Biškeek
3 – žena	44	Biškeek
4 – muž	25	Oš
5 – žena	18	Oš
6 – muž	22	Oš
7 – muž	19	Karakol
8 – Sezim – žena	15	Karakol
9 – žena	27	Karakol
10 – Nurni – žena	20	Karakol

Tabulka 1 – Narátoři polostrukturovaných rozhovorů. Zdroj: vlastní zpracování.

2.5. Pasportizační údaje respondentů dotazníkového šetření

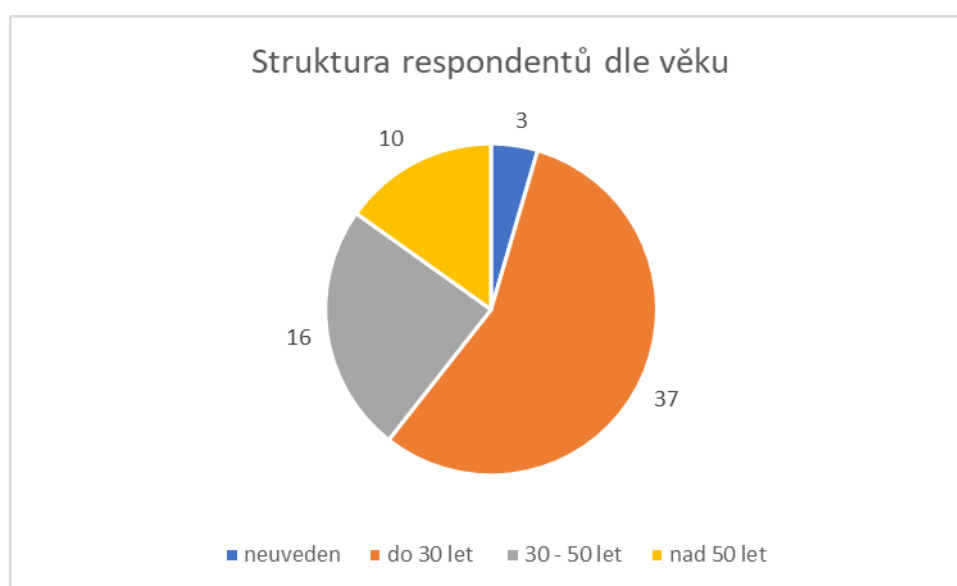
Pasportizační údaje respondentů výzkumu jsou uvedeny v té míře, v jaké byli sami respondenti ochotni tyto údaje poskytnout, vzhledem k tomu, že všichni byli poučeni o anonymitě výzkumu.

⁷ Přítomnost tlumočnicka nebyla vždy zajištěna.

Graf 1 – Struktura respondentů dle pohlaví. Zdroj: vlastní zpracování.

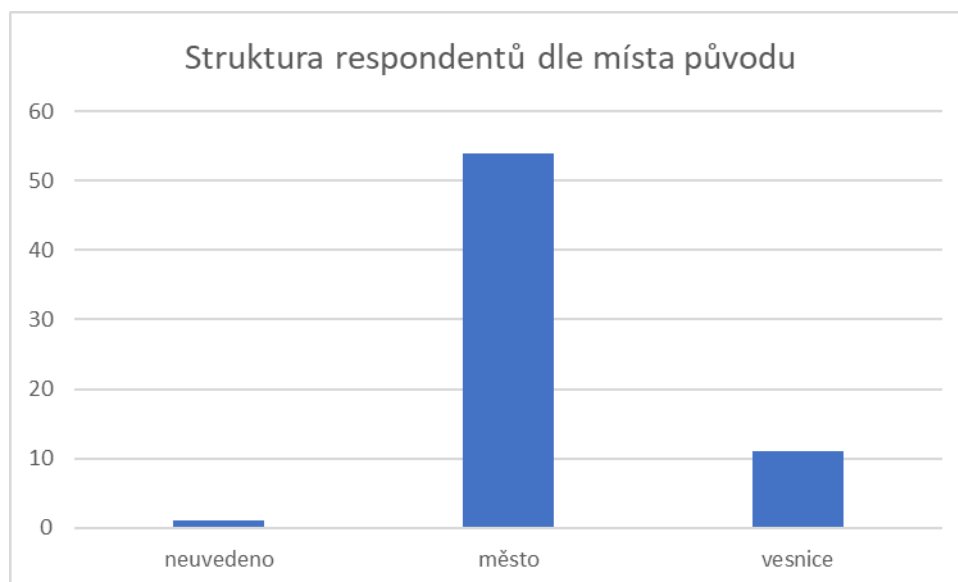
Jednalo se o čtyři otázky v závěru dotazníku: věk, dosažené vzdělání, místo bydliště (vesnice/město) a případný kontakt. Zajímavostí je, že až na výjimky všichni respondenti vyplnili své telefonní číslo, ačkoliv to nebylo nutné.

Graf 2 – Struktura respondentů dle věku. Zdroj: vlastní zpracování.

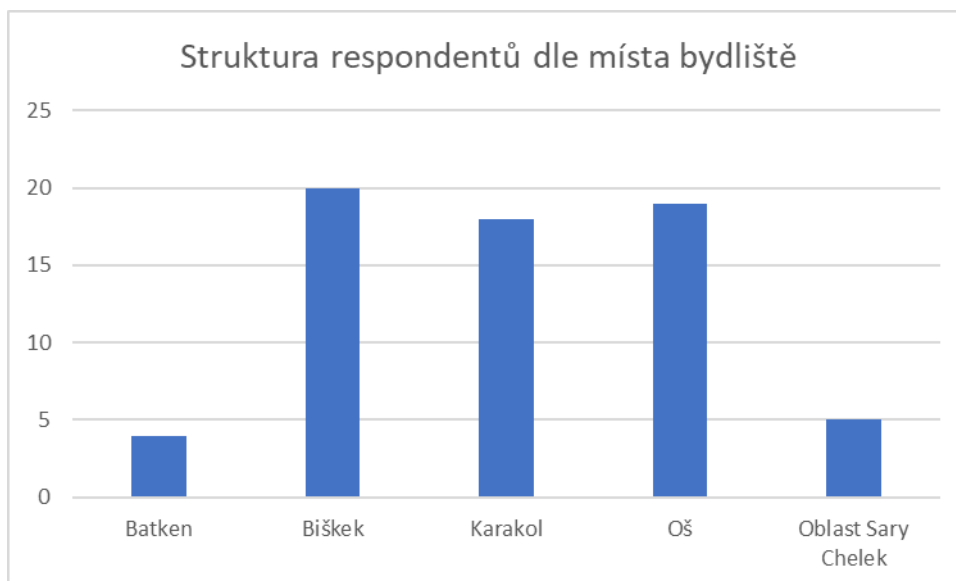
Celkovým výsledkem terénního šetření bylo 66 vyplněných dotazníků, a to již po vyřazení těch, ve kterých respondenti buď záměrně či omylem vyplnili pouze zlomek odpovědí. To vedlo ke způsobu vyhodnocování dotazníků nikoliv procentuálně, ale slovním ohodnocením. Ke grafickému a procentuálnímu vyhodnocení by mohlo dojít

pouze v případě, že by návratnost činila sto a více vyplněných dotazníků. Celkově jde však o cenná data z terénního výzkumu, vhodná k doplnění pozorování a rozhovorů.

Graf 3 – Struktura respondentů dle místa původu. Zdroj: vlastní zpracování.

Přestože většina respondentů pochází z města, jsou tři základní geografické oblasti výzkumu (Biškeek, Oš a Karakol) víceméně rovnoměrně rozděleny. V důsledku urbanizace může tato položka podléhat zkreslení, jelikož otázka zněla, kde respondent aktuálně bydlí, nikoliv odkud pochází nebo kde se cítí být doma. V menší míře jsou zastoupeny oblasti jihozápadního Kyrgyzstánu – Batken a severozápadního Kyrgyzstánu – Sary-Chelek. Tyto oblasti byly vyhodnoceny jako sběr z vesnice (respondenti byli např. pastevci dobytka či koní).

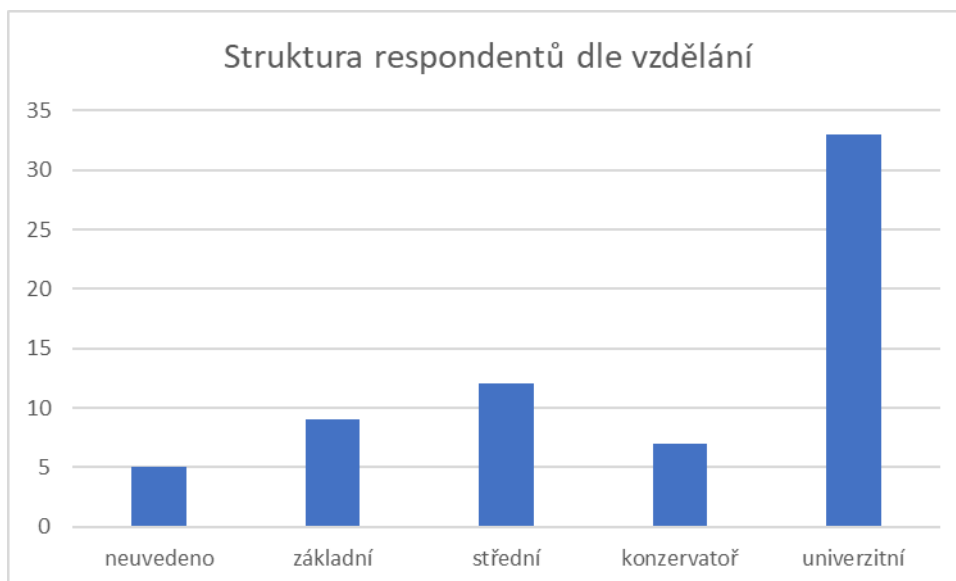

Graf 4 – Struktura respondentů dle místa bydliště. Zdroj: vlastní zpracování.

Zhruba polovina respondentů má probíhající či dokončené vysokoškolské vzdělání. Tento jev lze připisovat enormnímu zvýšení počtu vysokých škol, jak soukromých, tak veřejných. Jako v mnoha jiných zemích bývalého východního bloku, resp. Sovětského svazu, k tomuto jevu docházelo či dále dochází po přechodu na tržní ekonomiku. Na místě je zdůraznit, že vyšší počet vysokých škol nutně neznamená nárůst vzdělanosti, často je to spíše naopak a vedete k všeobecné devalvací vysokoškolského vzdělání. Nejmarkantnější je tato situace v Biškeku, kde je v roce 2019 celkem 49 vysokých škol. V celém Kyrgyzstánu je v roce 2019 dohromady 64 vysokých škol⁸. V roce vyhlášení nezávislosti, tedy 1991 jich bylo pouze 12. V roce 2019 pak 45% – 55% středoškolsky vzdělaných obyvatel pokračovalo ve vysokoškolském studiu. Kromě počtu vysokých škol se zvýšil i počet vysokoškolských studentů, v akademickém roce 2018/2019 na zhruba 223 tisíc⁹.

⁸ KANTORO, Aigul. *Does the Large Number of Universities in Kyrgyzstan Reflect the Quality of Higher Education?* Central Asian Bureau for Analytical Reporting [online]. 2019 [cit. 2019-10-26]. Dostupné z: <https://cabar.asia/en/is-the-large-number-of-universities-in-kyrgyzstan-reflect-the-quality-of-higher-education/>

⁹ National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic [online]. (2019). [cit. 2019-10-26]. Education and Culture: Dynamic tables. Dostupné z: <http://www.stat.kg/ru/statistics/obrazovanie/>

Graf 5 – Struktura respondentů dle vzdělání. Zdroj: vlastní zpracování.

2.6. Resumé metodologické části

Z důvodů zmíněných v úvodu této kapitoly, kterými jsou zejména relativně nízký počet respondentů a kvalitativní povaha výzkumu, byla zvolena pro praktickou část práce kvalitativní syntéza, při které dojde k propojení tematických celků a podřazení vhodných otázek dotazníkového šetření. V každém tematickém celku dojde k detailnímu rozboru daného bloku a jednotlivých otázek. Cílem je zejména větší soudržnost práce, efektivní vyhodnocení a čtenářská přívětivost.

3. Literární rešerše

Aby bylo možné plně pochopit význam kyrgyzské hudby v širších souvislostech, je třeba začít u přírodních národů, u nichž lze tradice a zvyklosti zkoumat v původní podobě a aplikovat je v určité míře na současnou situaci. Další výhodou u studia přírodních národů je to, že se jedná většinou o menší sociální skupiny, což je faktor, který pomáhá k jednoduššímu pochopení problematiky a její širší implementaci.

Nejprve však k postavení hudby v kategorii umění. Dojde-li k letnému porovnání dosud zpracovaného antropologického poznání na téma umění, dojdeme k závěru, že největší důraz je kladen na složku výtvarnou, naopak největší prázdná místa najdeme v hudbě. To dokládá i Zdeněk Justoň ve své knize *Hudba přírodních národů*.

„I když známe desítky, možná i stovky monografií o výtvarných projevech přírodních národů, existuje poměrně málo informací o jejich hudební tvorbě.“¹⁰

Celá situace má jednoduché a logické řešení:

„Přesto, že první fonozáznamy a notové zápisy domorodé hudby známe již ze sklonku minulého století¹¹ ze Severní Ameriky, na definitivní objevení hudby přírodních národů jsme museli čekat až do doby magnetofonových záznamů.“¹²

Vliv na evropskou kulturu ve výtvarném umění je ve velké míře možné zmapovat snadno (např. kubisté se inspirovali strohostí afrického sochařství atd.).

Zdeněk Justoň přidává odvážné tvrzení:

„Jestliže se z lidské řeči stal jedinečný komunikační systém, který měl nesporný vliv na rozvoj lidského myšlení a sociální struktury, pak hudbě je nutné přisoudit primární úlohu na vzniku umění vůbec. /.../ Připustíme-li, že na jejím počátku byly v pohybu a zvuku zakódované projevy pocitů a stavů lidské duše, pak můžeme být ještě smělejší a postavit hudbu při diachronním¹³ pohledu na lidskou kulturu i před samotný jazyk.“¹⁴

¹⁰ JUSTOŇ, Zdeněk. *Hudba přírodních národů*. Liberec: Dauphin, 1996. ISBN 80-901842-4-3., str. 11.

¹¹ Jde o 19. stol.

¹² JUSTOŇ, Zdeněk. *Hudba přírodních národů*. Liberec: Dauphin, 1996. ISBN 80-901842-4-3., str. 12.

¹³ Diachronní metoda je zkoumání a sledování společenských jevů v čase.

¹⁴ JUSTOŇ, Zdeněk. *Hudba přírodních národů*. Liberec: Dauphin, 1996. ISBN 80-901842-4-3., str. 14.

Autor ve své knize nesouhlasí s myšlenkou strukturálního antropologa Lévi-Strausse, který tvrdí, že je to právě lidská řeč, která musí předcházet hudbě, aby se jí dostalo vlastního smyslu. Tedy, že samotný posluchač je nejprve mluvící objekt. Autor tuto myšlenku považuje za opodstatněnou při studiu hudby v západní kultuře, nikoliv však v hudbě přírodních národů.

„Zatímco každý jiný jazyk, kterým lidé mezi sebou komunikují, můžeme přeložit do jiného jazyka, u hudby to nejde: hudba se překládá opět jen sama do sebe.“¹⁵

V cestě k plnému pochopení hudby stojí však (na rozdíl od ostatních umění) řada překážek. Pokud dojde na hodnocení hudby, je potřeba znát především kontext její tvorby. Je to tedy kruh, ve kterém se vracíme opět na začátek.

„Jelikož je hudba neoddělitelná od lidu, který ji pěstuje, ukazuje se jako nezbytné vrátit ji vždy do jejího kulturního a sociálního prostoru: teprve tehdy, když to uděláme, budeme mnohem lépe chápat její vlastnosti.“¹⁶

Pokud znovu půjdeme cestou srovnání s uměním výtvarným, tam je situace o poznání snadnější.

„Zatímco výtvarné umění imituje barvy a formy, které se někde vyskytují – buď v přírodě, nebo v lidské kultuře (geometrické tvary) – představuje hudba určité poselství, které vedle nesporné inspirační síly má skrytý myšlenkový význam, jenž zůstane utajen bez pochopení kódu, jehož klíč zná tvůrce a s nám spřízněná skupina lidí.“¹⁷

Zatímco u ostatních umění lze často najít jisté záchytné body, kterými může vědec či pouhý konzument umění lépe rozklíčovat, v hudbě jsme často odkázáni na velmi chabá vodítka. V rozkódování hudby vnímáme zároveň klad i zápor, které dokládají to, jak snad se lze uchýlit k dezinterpretaci:

„... v hudbě těžko identifikujeme obsah a poslání zpěvů a tanců národa, jehož sociální a psychologické motivace jsou nám cizí nebo je vůbec neznáme.“¹⁸

Neopomenutelný je samozřejmě sociální charakter a kontext hudby. Lze hovořit o tzn. *sociabilitě*, což je schopnost napomáhat sounáležitosti určité sociální skupiny. V prvopočátcích hudby nešlo o masovou zábavu, ale o rituál s účelným podtextem, při

¹⁵ JUSTOŇ, Zdeněk. *Hudba přírodních národů*. Liberec: Dauphin, 1996. ISBN 80-901842-4-3., str. 175-176.

¹⁶ JUSTOŇ, Zdeněk. *Hudba přírodních národů*. Liberec: Dauphin, 1996. ISBN 80-901842-4-3., str. 179.

¹⁷ JUSTOŇ, Zdeněk. *Hudba přírodních národů*. Liberec: Dauphin, 1996. ISBN 80-901842-4-3., str. 12,13.

¹⁸ JUSTOŇ, Zdeněk. *Hudba přírodních národů*. Liberec: Dauphin, 1996. ISBN 80-901842-4-3., str. 13.

kterém, např. u jistých afrických kmenů, nešlo rozdělit tanec a hudbu, ale šlo o zcela provázaný akt. Tento akt měl zcela jistě společenskotvorný charakter. Během takových rituálů docházelo často jak ke smazání rozdílů mezi posluchačem a aktérem, tak k úplné absenci diváků.

Dalším důležitým milníkem vzhledem k tématu práce je nacionalismus a regionalismus, a to nejen v lidové hudbě a etnomuzikologii. Detailněji se této problematice bude práce zabývat v kapitole Teoretická část. V roce 1995 se této problematice dokonce věnovala mezinárodní vědecká konference konaná v Praze, v Kongresovém centru. Zprávě z této konference se věnoval článek Tomáše Spurného v jednom z nejstarších vědeckých časopisů, etnologickém časopisu Český lid. Spíše než o konkrétnější témata se však jedná o výčet jednotlivých referátů, které se z velké většiny týkaly pouze vztahu českých a německých etnik. V článku je zmíněn vývoj dvou přístupů v etnomuzikologii – upřednostňování etnických kritérií a zdůrazňování dichotomie selského a městského obyvatelstva, což by pro tuto práci mohlo být přínosné, avšak nebylo to nijak dále rozvedeno.

Jelikož otázka nacionalismu je v každodenním životě obyvatel (nejen) Kyrgyzstánu klíčová a během výzkumu se této problematice věnovala řada otázek, je důležité se k této tématice vyjádřit více. Pokud se v otázce nacionalismu chceme věnovat, nevyhne se autorovi, kterým je Ernest Gellner. Dnes již doslova legendární dílo Ernesta Gellnera (pro nás o to zajímavější díky jeho vazbám na Československo a posléze Česko) *Národy a nacionalismus*, které bylo přeložené do více než desítky jazyků je z hlediska pojetí nacionalismu klíčové.

„Nacionalismus je původně politický princip, který tvrdí, že politická a národní jednotka musí být shodné. Nacionalismus jako pocit nebo jako hnutí může být nejlépe definován v pojmech tohoto principu. Národnostní cítění je pocit hněvu způsobený porušováním tohoto principu, nebo pocit uspokojení způsobený jeho splněním. Národnostní hnutí je hnutí, které je uváděno do pohybu takovým citem.“¹⁹

¹⁹ GELLNER, Ernest André. *Národy a nacionalismus*. [2. vyd.]. Praha: Josef Hříbal, 1993. Poznání (Hříbal). ISBN 80-900892-9-1; str. 14.

V našem případě hovoříme spíše o pocitu uspokojení způsobeném splněním určitého principu – výborné hře na kyrgyzské národní nástroje, posloucháním písní s odkazy na přírodního bohatství Kyrgyzstánu atd. Při definici pojmu národ nalezneme v knize Ernesta Gellnera i zmínku o odklonu od náboženských symbolů, a naopak o inklinaci kulturních prvků z lidové tvorby do obecného establishmentu.

„Společnost už neuctívá sebe sama prostřednictvím náboženských symbolů; moderní, aerodynamická, pojízdná vysoká kultura oslavuje sama sebe písněmi a tanci, které si vypůjčuje od lidové kultury, přičemž je stylizuje; a ráda věří, že tato lidová kultura je věčná a trvalá.“²⁰

Tradiční a moderní hudba prochází neustálým vývojem. V kyrgyzském prostředí je to v nezanedbatelné míře ruský vliv.

Dle knihy *Youth and Globalization in Central Asia: Everyday Life between Religion, Media, and International Donors* od Stefana B. Kirmse je nejvíce signifikantní globalizačním centrem v Kyrgyzstánu město Oš na jihu země, ve kterém je nejvíce znát ruský vliv v regionu. Po utlumení sovětského vlivu, za kterým stál rozpad Sovětského svazu, docházelo pozvolna k jeho znovuoobnovení. Bývalý prezident Akajev se spoléhal na podporu z Moskvy, což vyvrcholilo znovuootevřením ruské vojenské základny v Kyrgyzstánu a znovu ustanovením ruštiny jakožto oficiálního jazyka v květnu roku 2000, potvrzeného v roce 2007. Po období několika let Rusko podporovalo ruskojazyčné školy např. dodávkami ruských učebnic, které byly zdarma. Objem této pomoci dosahoval výše zhruba sto tisíc knih za rok. To byl nepochybně krok vedoucí ke zvýšení popularity takových škol. Dalším bylo zcela jistě to, že pokud dítě dokázalo ovládat ruštinu na obstojné úrovni, razantně to zvyšovalo jeho konkurenceschopnost na trhu práce a potenciální možnost pracovní migrace. Nejmarkantnější ruský vliv na Střední Asii obecně vidí autor v pop kultuře a masmédiích²¹.

²⁰ GELLNER, Ernest André. *Národy a nacionalismus*. [2. vyd.]. Praha: Josef Hříbal, 1993. Poznání (Hříbal). ISBN 80-900892-9-1; str. 69.

²¹ KIRMSE, Stefan B.: *Youth and Globalization in Central Asia: Everyday Life between Religion, Media, and International Donors (Eigene und Fremde Welten)*. Campus Verlag. English, 2013. ISBN 978-3593398891.

S autorem lze polemizovat jak v otázce toho, že Oš je centrem ruského vlivu v Kyrgyzstánu (dle mnoha názorů je tomu přesně naopak – bašta ruského vlivu je v hlavním městě, Biškeku), tak rovněž v tom, jak úspěšný je ruský vliv v zemi. Dle výzkumu z roku 2015, který podnikl americký deník The Washington Post, resp. dva sociologové Theodore P. Gerber a Hannah S. Chapman, se nechají Kyrgyzové názorově ovlivnit spíše v tématech, se kterými nemají osobní zkušenost.

Jelikož lokální kyrgyzská média nemají kapacity na to, aby pokryla veškerá témata, dominující jsou v tomto ohledu ruská média (konkrétně televize). Ruskou televizi sleduje až 60 % obyvatel Kyrgyzstánu z důvodu zjištění politické situace a novinek. Ti, kteří sledovali ruské zpravodajské stanice alespoň jednou denně, byli 2x více schopni vyjádřit se k politické situaci Ruska než ti, kteří tyto stanice nesledují. Stejně tak ti, kteří toto zpravodajství sledují, mají větší tendence k obviňování západu a USA např. ze situace na Ukrajině. Pokud jde o problematiku, se kterou mají Kyrgyzové osobní zkušenost (např. kvůli pracovní migraci do Ruska či osobním vazbám na někoho v Rusku), nedocházelo názorově k žádným změnám (např. otázky sociální ochrany obyvatel Ruské federace)²².

Odhlédneme-li od otázky nacionalismu a posuneme-li se dále dle tématu této práce, dostaneme se k otázce globalizace²³. Následující část literární rešerše se zaměřuje na globalizaci v rovině regionu Střední Asie, a to konkrétně Kyrgyzstánu v moderní době po pádu Sovětského svazu²⁴.

Globalizace je zaklínadlo moderní doby, které je udáváno jako univerzálně platná odpověď pro problémy i radosti dnešního světa. Zatímco antiglobalisté v globalizaci vidí důvod většiny problémů současnosti, jejich odpůrci poukazují na výdobytky, které důsledkem globalizace všichni prožíváme. Pro jedny je to nutná cesta ke štěstí, pro druhé proces zkázy. Dle Zygmunta Baumana je na tom globalizace následovně:

²² GERBER, Theodore P. a Hannah S. CHAPMAN. *Russian propaganda isn't as effective as you may think*. The Washington Post [online]. 5. 11. 2019 [cit. 2019-11-06]. Dostupné z:

<https://www.washingtonpost.com/politics/2019/09/05/russian-propaganda-isnt-effective-you-may-think/>

²³ Široké téma globalizace spolu s urbanizací zkoumá třetí výzkumná podotázka: *Jaký vliv má globalizace a urbanizace na tradiční kyrgyzskou hudbu?*

²⁴ Detailněji o historii Kyrgyzstánu viz kapitola 5.1. *Stručná charakteristika Kyrgyzstánu*.

„Globalizace nejen spojuje, ale i rozděluje; rozděluje, právě když spojuje – příčiny rozdělování zeměkoule jsou stejná jako ty, které podporují její sjednocení.“²⁵

Opak globalizace vidí Bauman v procesu lokalizace. Být v globalizovaném světě omezen místem je dle Baumana znak sociální degradace a deprivace:

„Obtížnost lokalizované existence ještě zvyšuje skutečnost, že veřejné prostory se vzdalují z dosahu lokalizovaného života, a lokality tak ztrácejí schopnost generovat a vyjednávat význam a jsou stále závislejší na smyslotvorných a interpretujících jednáních, která nemají pod kontrolou.“²⁶

Najít jednu univerzálně platnou definici globalizace je takřka nemožné, jelikož samotný pojem, stejně jako proces prochází neustálou obměnou a nestálostí. Samotná globalizace má mnoho poddruhů jako je kulturní globalizace, ekonomická globalizace, neoliberální globalizace atd. Nutno podotknout, že v Kyrgyzstánu má v hudební tematice globalizace svůj podíl, avšak například pokud jde o tradiční hudební nástroje Střední Asie, její vliv je spíše marginální. Na co má naopak velký vliv je měnící se forma konzumace hudby. Více viz Praktická část práce.

Otázce nacionalismu v hudbě se věnoval Jonáš Kucharský z Hudební vědy na Masarykově univerzitě v Brně, ve své bakalářské práci *O novou hudbu: problematika nacionalistické rétoriky v oficiální hudební kultuře po roce 1948 v textech Antonína Sychry*. Ačkoliv se práce týká pounorové situací v ČSSR, mapuje důsledně nacionalismus v hudbě ve vybraném období a dává nám též odkaz k vymezení etnomuzikologie jakožto klíčového prostředku ke sledování a popisování nacionalismu.

„Národnostní otázka je součástí tradičního muzikologického myšlení hlavně ve spojení s etnomuzikologií, kde je etnicita využívána primárně jako popisná kategorie. Již ne tak často se muzikologie zabývá vlivem jakýchkoliv hudebních aktivit na vytváření národního vědomí, nacionalismu a národů.“

Ačkoliv se jedná o bakalářskou práci, otázce národní hudby se věnuje velmi zevrubně:

²⁵ BAUMAN, Zygmunt. *Globalizace: důsledky pro člověka*. Praha: Mladá fronta, 1999. Souvislosti (Mladá fronta). ISBN 80-204-0817-7. Str. 8.

²⁶ BAUMAN, Zygmunt. *Globalizace: důsledky pro člověka*. Praha: Mladá fronta, 1999. Souvislosti (Mladá fronta). ISBN 80-204-0817-7. Str. 8.

„...v rámci zkoumání historie národních hnutí má sice hudební historie svoje místo, jiná odvětví kulturních studií se ale tradičně pro popis dějin nacionalismu využívají častěji. Otázka národní hudby je naproti tomu muzikologii vlastní již od osvícenství.“²⁷

²⁷ KUCHARSKÝ, Jonáš. *O novou hudbu: problematika nacionalistické rétoriky v oficiální hudební kultuře po roce 1948 v textech Antonína Sychry* Brno, 2014; BC. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav hudební vědy, Hudební věda.

4. Teoretická část

4.1. Vymezení pojmu etnomuzikologie

Pokud půjdeme cestou rozboru slova etnomuzikologie, jde o spojení slov *etno* a *muzikologie*. Podle Cambridge Dictionary se předpona *etno* vztahuje na studium rozdílných společností a kultur a je kombinovaná s jinou oblastí vědy – *etnomuzikolog* je někdo, kdo studuje hudbu různých společností a kultur²⁸. Vědní disciplína etnomuzikologie se zabývá hudbou v širších civilizačních a kulturních souvislostech, jejím vývojem a tradicí. Neklade přitom hlavní důraz na deskripci hudební formy, nauky, notového zápisu a dalších podrobností, které nechává jinému vědnímu oboru, kterým je muzikologie.

Dle české etnomuzikoložky Zuzany Jurkové jde vývoj posledních desetiletí směrem „k poznání a popsání fenoménu hudba v celosvětovém rozměru – a porozumění takto široce koncipovanému jevu“²⁹. V českém prostředí se historicky pojem etnomuzikologie často zaměňoval s folkloristikou. Hlavním předmětem etnomuzikologie je dle většiny odborné veřejnosti veškerá hudba, kromě evropské a americké umělé hudby³⁰.

O rostoucím vlivu aplikované etnomuzikologie a její institucionalizaci svědčí to, že dvě největší vědecké organizace zaměřené na obor etnomuzikologie, totiž prestižní *Society for Ethnomusicology* (z amerického státu Indiana) a *International Council for Traditional Music* (mezinárodní organizace s tradicí od roku 1947, která nyní sídlí ve Slovinsku), pořádají každoročně vědecké konference ať už na mezinárodní nebo regionální úrovni³¹.

²⁸ Cambridge Dictionary. In: *Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus [online]*. © Cambridge University Press. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/>. [cit. 2019-09-29].

²⁹ JURKOVÁ, Zuzana. *Kapitoly o mimoevropské hudbě*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996. ISBN 80-7067-598-5., str. 7.

³⁰ JURKOVÁ, Zuzana. *Kapitoly o mimoevropské hudbě*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996. ISBN 80-7067-598-5., str. 11.

³¹ EDWARDS, J. R.: *SAGE International Encyclopedia of Music and Culture: "Music Recommender Systems" [online]*. The SAGE International Encyclopedia of Music and Culture. (2019). Dostupné z <https://doi.org/10.4135/9781483317731.n497> [cit. 2019-09-29].

4.2. Teoretické přístupy k etnicitě – primordialismus, etnicismus, modernismus

Teoretické přístupy k etnicitě jsou stěžejní jak pro studium samotné etnicity, tak pro přidružená témata, jakými jsou nacionalismus, národy nebo samotná identita. V otázce pojetí těchto přístupů a teorií panuje ve vědeckém diskursu nejednotnost a ideová roztržitost, dojde tak k představení pouze základních rozdělení.

Nahlížení na zrod národů je to, od čeho se toto dělení odvíjí nejvíce. Ti, kdo věří, že původ národa je predestinován (např. historicky) jsou nazýváni primordialisté. Zastánci názorové opozice jsou souhrnně označováni jako modernisté. Kategorie modernistů zahrnuje mnoho dalších podskupin, které jsou názorově nekonzistentní a mají rozdílné názvy. Etnicismus stojí zhruba uprostřed mezi oběma názorovými směry.

Primordialistický přístup nahlíží na národ jako na starobylou entitu, s jednotným jazykem, historickým vývojem nebo společným původem. Tento přístup byl ve vědeckém diskursu od 60. let 20. století kritizován (např. Ernest Gellner) a později upozaděn, až se spíše stal politickým nástrojem³².

„Z hlediska primordialismu se národy vyjevují jako společenské jednotky obsahující jednotnou „kulturu“, společný jazyk a historický či pokrevní „původ.““³³

Etnicismus nahlíží na oba přístupy, tedy na primordialistický a na dualistický, s jistou dichotomií, která není ve vzájemném protikladu. V etnicismu jsou dva hlavní názorové proudy. První zastává A. Smith se svým pojmem „*ethnies*“. Adam Horálek shrnuje *ethnies* takto:

„Ethnies jsou zdrojem mýtů, hodnot, sdílených idejí, paměti atd. pro národ, ale nejsou národem samotným (Smith 1996: 386). Stejně tak jako moderní jazyky nebyly vytvořeny, ale pouze adaptovány a standardizovány z jazyků předchozích společenství

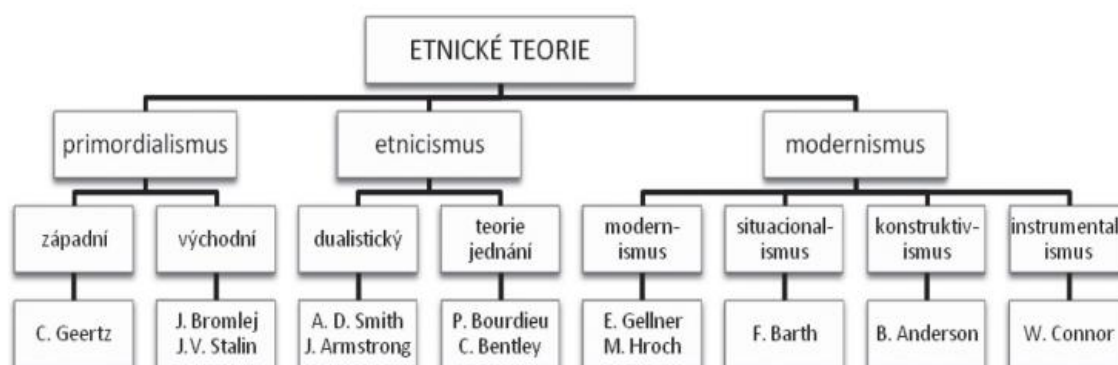
³² Nástrojem, který mnohdy využívají strany s více či méně nacionalistickými tendencemi.

³³ HIRT, Tomáš. Přehled základních tezí modernistického pojetí nacionalismu. *AntropoWeb* [online]. 2007(2/3) [cit. 2019-11-13]. Dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/cs/prehled-zakladnich-tezi-modernistickeho-pojet>

(Smith 1996: 381), tak i národy nevznikly jako výtvar modernity, avšak jsou pouze adaptací a standardizací předchozích společenských identit – ethnies.“³⁴

Druhý proud pak zastává P. Bourdieu v rámci teorie jednání s pojmem „habitus“ – jde o trvalý systém dispozic, které jsou všudypřítomné, ale zároveň jsou ovlivnitelné³⁵.

Poslední z trojice teorií je modernismus. Nutno podotknout, že teorie spadající pod modernismus početně jasně převažují nad ostatními. Modernismus považuje národy za výstupy moderní doby, které vznikají až za součinnosti mnoha podmínek a okolností. Nejznámějším pojetím je koncepce Ernesta Gellnera, který považuje predestinaci národů a etnicitu za konstrukt. Českým autorem modernistické teorie je Miroslav Hroch se svým fenomenologickým pojetím, který člení nacionalismus do tří různých fází³⁶.

Obrázek 2 – Syntéza klasifikací etnických teorií dle Adama Horálka³⁷.

Zdroj: <http://ceskylid.avcr.cz/media/articles/178/submission/original/178-349-1-SM.pdf>

Proces etnogeneze probíhal v evropském a středoasijském prostředí v odlišné době. V Evropě k proměně rodové společnosti dochází zejména ve středověku, ve Střední Asii tento proces probíhá hlavně v 19., ale leckde až ve 20. století.

Národnostní otázka v SSSR podléhala v době svého vzniku odlišným vizím. Zatímco Lenin si představoval mnohonárodnostní státní útvar se značným rozsahem autonomie jednotlivých národů, Stalin byl zastáncem co největší jednotlivosti obyvatelstva. Po vítězství

³⁴ HORÁLEK, Adam. *Tři přístupy k pupkům národů*. Český lid. 2012, (1), 21.

³⁵ HORÁLEK, Adam. *Tři přístupy k pupkům národů*. Český lid. 2012, (1), 21.

³⁶ HORÁLEK, Adam. *Tři přístupy k pupkům národů*. Český lid. 2012, (1), 21.

³⁷ Zařazení jednotlivých představitelů může být podle jiných autorů v některých kategoriích sporné.

bolševiků byl jako národní koncept přijat evropský trojjediný model (politická jednota, stejný národ a stejný jazyk). Tento koncept byl ale později zcela změněn a projevy národnostní specifičnosti byly ze strany vládní garnitury tvrdě perzekuovány. Skrytá snaha Sovětského svazu oslabit svazové republiky je patrná z nově vytvořených hranic těchto republik v polovině 30. let, kdy prostřednictvím početných etnických menšin, které nově vznikly na území všech států, byl vnesen prvek nestability³⁸.

Během terénního výzkumu v Kyrgyzstánu se autor setkal jak s primordialistickým přístupem, že Kyrgyzové jsou potomci Hunů a Atilly, tak i s naprosto zamítavým stanoviskem k těmto tvrzením.

4.3. Formování národa³⁹ na příkladu českého národního obrození

S modernismem a formováním novodobých národů úzce souvisí národní obrození. Tomuto období formování nacionalismu a národů vůbec se věnuje Miroslav Hroch, který jej rozdělil do třech fází:

„A) nacionalismus jako zábava „neutrální“ inteligence (Hroch 2004: 96),

B) nacionálně angažovaná, agitující inteligence a rozvoj širšího společenského nacionálního vědomí

C) masové národní hnutí. “⁴⁰

Směřování je tedy od menší intelektuální skupiny, přes skupiny nadšenců (kteří vytvářejí kulturní instituce) po hnutí mas, které může vyústit až ve vznik nového národního státu. Lze konstatovat, že za vytvořením národa stojí angažovaní intelektuální jednotlivci.

Situaci v Kyrgyzstánu lze po rozpadu SSSR shrnout jako nelehkou. Sovětský svaz měl nezastupitelnou roli během řady procesů v Kyrgyzstánu. Po skončení tohoto vlivu se

³⁸ KOKAISL, Petr. *Ujguři – starobylý národ, nebo produkt sovětské národnostní politiky?* [online]. Praha, 2019 [cit. 2019-11-24]. Dostupné z: https://historicalsociology.cuni.cz/HS-42-version1-hs_1_2019_kokaisl.pdf. Studie.

³⁹ Zejména přelomové období industrializace a celospolečenských změn v 19. století.

⁴⁰ HORÁLEK, Adam. *Tři přístupy k pupkům národů*. Český lid. 2012, (1), 21.

Kyrgyzstán ocitl v jakémsi vakuu a naplno vyšla najevo absence historického odkazu, ke kterému by se Kyrgyzstán při formování moderního státu mohl upnout. Objevují se jak mírně, tak zcela odlišné názory, v jakém historickém období kyrgyzské národní kořeny hledat. Hledání historických můstků a formování nové společnosti lze při jistém úhlu pohledu brát jako paralelu s procesem národního obrození u nás.

Připomeňme, jak probíhalo národní obrození z pohledu hudby u nás. V roce 1781, kdy bylo zrušeno nevolnictví, došlo k velké migraci obyvatel především do měst, z ekonomických důvodů. Obyvatelstvo s sebou do městského, převážně německého prostředí, přineslo i venkovskou kulturu a lidovou píseň. Ta však musela projít jistým vývojem, aby byla atraktivní pro české měšťanstvo, které se teprve pozvolna dostávalo ke slovu. Proces přerodu venkovských forem lidových písní v ty měšťanské bývá nazýván jako *prvotní a druhotná existence lidové písně*⁴¹.

*„Na přelomu 18. a 19. století, v době počínajícího národního obrození, došlo v našich kulturních dějinách k jevu, jež je možné označit jako prostoupení lidové hudby do umělé hudební kultury. V předešlých historických epochách se tyto dvě sféry hudebního života vyvíjely paralelně vedle sebe a z větší míry na sobě nezávisle.“*⁴²

4.4. Thomasův teorém

Thomasův teorém je sociologická teze, která je formulací definice situace od W. I. Thomase, chicagského sociologa, který na ni jako první upozornil. Ačkoliv teze byla náznakem vyřčena již v Thomasově knize *Polský sedlák* z roku 1918 a otevřeně ve 30. letech 20. století, plně se dostala ke slovu až v 60. letech 20. století s interpretativním paradigmatickým obratem⁴³. Je aplikovatelný na velkou řadu očekávaných i probíhajících situací, ale i postojů vůči sobě samému nebo událostí.

Thomasův teorém zní:

⁴¹ PECHÁČEK, S. *Lidová píseň a sborová tvorba*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1830-2.

⁴² PECHÁČEK, S. *Lidová píseň a sborová tvorba*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1830-2., str. 19, [cit. 2019-11-14].

⁴³ PETRUSEK, M: *Společnost jako sociální konstrukce a text* [online]. 2008, Vol 30 (No 3–4) [cit. 2019-11-06]. ISSN 1804-6347.

„Jestliže lidé definují situace jako reálné, pak jsou reálné ve svých důsledcích.“⁴⁴

Úzce souvisí zejména s vnímáním hudby v každodennosti Kyrgyzů a s výzkumnou podotázkou *Má tradiční kyrgyzská hudba zásadní vliv na identitu Kyrgyzů?* Dle sociologické encyklopedie v kapitole definice situace: „...cokoliv se můžeme dozvědět o lidské přirozenosti, můžeme učinit pouze prostřednictvím studia lidských reakcí na různé situace.“⁴⁵ Respondenti výzkumu se mohou často dostávat do situace, kdy se Thomasův teorém přímo promítá do jejich výpovědí.

Sociologická encyklopedie dále hovoří o důležitosti definice situace v kulturní diverzifikaci takto: „Procesy diverzifikace kultur jsou nejlépe pochopitelné pomocí pojmu definice situace, protože adaptačnímu úsilí vždycky předchází rozhodnutí jednat určitým způsobem nebo nejednat vůbec, což závisí na definici situace.“⁴⁶

Thomasův teorém úzce souvisí též s tzv. sebenaplňujícím se proroctvím, kdy se očekávání toho, co teprve nastane, projeví buď pozitivně (Pygmalion efekt) nebo negativně (Golemův efekt).

⁴⁴ THOMAS W. I. a THOMAS D.S. *The child in America: Behavior problems and programs*. New York: Knopf, 1928: 571–572. Dostupné z

<https://books.google.cz/books?id=yNALAwAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=thomas+-+child+in+america&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiQwcnOv9XIAhVVtXEKHdPIA3YQ6AEIKTAA#v=onepage&q=thomas%20-%20child%20in%20america&f=false> [cit. 2019-11-06].

⁴⁵ Definice situace. Sociologická encyklopedie [online]. Sociologický ústav AV ČR, 11. 12. 2017 [cit. 2019-11-06]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Definice_situace

⁴⁶ Definice situace. Sociologická encyklopedie [online]. Sociologický ústav AV ČR, 11. 12. 2017 [cit. 2019-11-06]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Definice_situace

5. Praktická část práce

V praktické části práce dojde nejprve na seznámení se s tématy, která jsou pro práci stěžejní a následovat bude kvalitativní syntéza výsledků dotazníkového šetření z terénního výzkumu.

5.1. Stručná charakteristika a historie Kyrgyzstánu

Kyrgyzstán je hornatou zemí regionu Střední Asie, hospodářsky orientovanou nejvíce na primér (hlavně těžba nerostů a zemědělství). Jde o parlamentní republiku, v jejímž čele dochází k poměrně častým změnám vládní garnitury. Nezávislost na sovětském svazu získal Kyrgyzstán v roce 1991. Po rychlé implementaci tržních reforem se stal Kyrgyzstán první zemí náležící do SNS⁴⁷, která v roce 1998 vstoupila do WTO. V zemi je státním jazykem kyrgyzština a oficiálním jazykem ruština, oba jazyky jsou si rovnocenné. V roce 2019 v Kyrgyzstánu žije cca. 6,4 mil. obyvatel. Většinu obyvatelstva tvoří Kyrgyzové (73,3 %) následovaní Uzbeky (14,7 %) a Rusy (5,6 %)⁴⁸.

Kyrgyzské obyvatelstvo se historicky zabývalo pastevectvím na úrodných pastvinách a žilo kočovným životem. Na začátku 18. století na území dnešních středoasijských republik vznikl Kokandský chanát. Zhruba v polovině 18. stol nabývá na důležitosti rodové a kmenové uspořádání, které si v určitých oblastech uchovalo svůj vliv dokonce i během éry Sovětského svazu. Kokandský chanát postupně prochází krizí po vnitřní nestabilitě a eskalují i bojůvky a povstání. Od poloviny 19. století v oblasti Střední Asie začíná působit nový hráč, carské Rusko. Mnoho rodů z bezpečnostních důvodů postupně samo žádalo ruského cara o poddanství, a tak v 60. letech 19. století ovládalo Rusko již většinu Kokandského chanátu. Zbytek území, který nepřešel pod ruskou správu dobrovolně, byl definitivně dobyt roku 1876⁴⁹. Sovětské období se nese jak v duchu velké modernizace, tak

⁴⁷ SNS – Společenství nezávislých států zahrnuje 9 z 15 bývalých svazových republik SSSR.

⁴⁸ Kyrgyzstán: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled. *Businessinfo.cz* [online]. Praha: CzechTrade, 2019, 24. 5. 2019. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/kyrgyzstan-zakladni-charakteristika-teritoria-17623.html>, [cit. 2019-10-11].

⁴⁹ KOKAISL, Petr a Amirbek USMANOV. *Dějiny Kyrgyzstánu očima pamětníků: 1917-1938*. Praha: Nostalgie, 2012. ISBN 978-80-905365-0-0.

násilné kolektivizace a kulturních reforem. Od roku 1936 do roku 1991 byla na území Kyrgyzstánu zřízena Kyrgyzská sovětská socialistická republika. Ruské obyvatelstvo v něm tvořilo elitu, a to zejména politickou. Teprve po roce 2000 získalo kyrgyzské obyvatelstvo v Kyrgyzstánu většinu, vlivem odlivu ruského obyvatelstva. V postsovětské éře je znatelný důraz na hledání národní identity. Proces se dá do jisté míry přirovnat k procesu národního obrození. Jednoznačně největším hrdinou je Manas, bájný sjednotitel Kyrgyzů⁵⁰.

5.2. Kyrgyzská hudba

Hudba v Kyrgyzstánu a její tradice úzce souvisí s původně kočovným způsobem života kyrgyzských obyvatel. Různé písně a zkazky se spolu s částmi eposu Manas předávaly z generace na generaci. V pozdějším období dějin Kyrgyzstánu, za období carského a sovětského Ruska, je zásadní ruský vliv na kyrgyzskou hudbu, zejména působení nových žánrů, ale i vážné hudby. Vliv Sovětského svazu je dodnes patrný zejména na střední a starší generaci, která si mnohdy pamatuje např. sovětský hudební hit z roku 1973 od skupiny Samocvěty *Moje adresa je Sovětský svaz*⁵¹.

V Kyrgyzstánu existuje celá řada jedinečných hudebních nástrojů, původních či těch, které mají své kořeny v jiných státech Střední Asie. Jmenovitě např. kyl kyjak (strunný nástroj, na který se hraje lukem, mnohdy i ze hřbetu koně, v Kazachstánu zvaný kobyz), sybyzgy (kazašská či kyrgyzská flétna, která je spíše sólovým nástrojem), čopo čor (hliněná malá flétna z jižního Kyrgyzstánu, která byla používána v hustých lesích jako signalizační, často používaná jako dětská hračka) nebo brumle (jeden z nejstarších nástrojů s nejasným, nejspíše asijským původem, patřící do kategorie idiofonů). Jednoznačně největší prestiži se dodnes těší tradiční kyrgyzský strunný nástroj komuz, o kterém bude řeč v následující kapitole. Dále dojde k popisu a vysvětlení rozdílů dvou profesí úzce spjatých s hudbou – akynů a manasčí.

⁵⁰ KOKAISL, Petr; SAPARBEKOVA, Jibek Ajbekovna a MICHÁLEK, Pavel. *Kyrgyzstán a Kyrgyzové: Kyrgyzstan i kyrgyzy*. V Plzni: Západočeská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7043-772-8.

⁵¹ V refrénu je kladen důraz na jednotnost sovětského národa – moje adresa není dům ani ulice, moje adresa je Sovětský svaz. Píseň ke shlédnutí zde: <https://www.youtube.com/watch?v=3CeBtpC4eds>

5.2.1. Komuz

Když se řekne kyrgyzská hudba, asi nejvíc signifikantní je hudební nástroj zvaný komuz. V Kyrgyzstánu samozřejmě existuje celá řada tradičních hudebních nástrojů, kterým by mohl být věnován adekvátní prostor. Drtivá většina respondentů však identifikovala právě komuz jako to, co je napadne, když se řekne tradiční kyrgyzská hudba a spojovala ho i s určitou mírou národní hrdosti. Dokladem je například to, že během Světových nomádských her⁵² 2016 v kyrgyzském městě Cholpon–Ata byla provedena skladba Mash Botoi jedním tisícem hráčů na komuz, kteří hráli dohromady pod širým nebem.

Jde o dřevěný třístrunný nástroj, jehož hlava a krk jsou vyrobeny z jednoho kusu. Komuz může být vyhotoven od té nejjednodušší podoby, která zcela postrádá zdobení až po cenné umělecké dílo. Používá se jednak jako doprovodný nástroj (např. ke zpěvu či v ansámblovém hraní) nebo jako nástroj sólový. Způsob hry je velmi všestranný, schopný hráč na komuz dokáže vystoupení spojit s efektní vizuální podívanou, různě si ho přehazovat a vytvořit z něj i perkusní doprovod. Komuzči, jak se může nazývat hráč na komuz, hraje většinou vsedě, výjimečně vestoje.

Obrázek 3 – Hudební prodejna na ošském bazaru – komuz. Zdroj: archiv autora.

⁵² Světové nomádské hry se konají od roku 2014 jednou za dva roky, zejména státy Střední Asie v nich soutěží v tradičních sportovních hrách tohoto regionu. Součástí her je i bohatý kulturní program.

Existuje množství legend, které se zaobírají vznikem komuzu, jedna z nich říká, že komuz byl poprvé vyroben starověkým lovcem Kambarem, který se stal také prvním komuzčí. Často bývá vyroben z meruňkového dřeva, občas z ořechu. Do 20. století se používala místo strun ovčí střeva, později se přešlo k průmyslově vyráběným kovovým strunám⁵³. Velikost komuzu záleží na individuální lokální tradici nebo na tvůrci, většinou se však pohybuje v rozmezí: délka nástroje 85-90 cm a šířka 20 cm. Komuz byl vyobrazen i na bankovce s nominální hodnotou jeden som, z roku 1999, spolu s významným kyrgyzským skladatelem Abdylasem Maldybayevem. Dnes je hra na komuz vyučována ve všech 87 státních hudebních školách. Spolu s moderním stylem výuky se stejně tak znovuobjevují staré metody výuky ve vztahu mistr-učeň. Kolem každého významného hráče na komuz, který dosáhl určitého mistrovství, se vytvoří určitý počet učedníků. Mistr nevysvětluje pouze technickou stránku hry, ale klade důraz i na sdělení původu a významu jednotlivých písní a ukáže rozdíl v interpretaci jednotlivých písní podle různých mistrů⁵⁴.

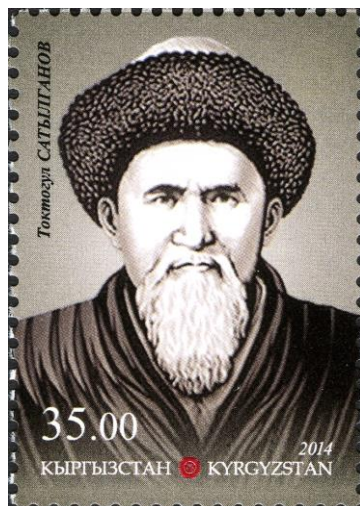
5.2.2. *Akyn*

Důležitá jsou v tomto ohledu dvě jména, totiž *akyn* a *manasči*. Pojděme si nejprve představit prvního z nich. *Akyn* je lidový hudebník, jehož vystoupení má spíše charakter koncertu, který může být do značné míry založen i na vlastní písňové tvorbě. *Akyni* cestují, hrají na různých místech a jejich vystoupení mohou mít do značené míry i politický charakter. V předsovětské éře také jejich díla odrážela stav společnosti, lidské myšlenky a emoce, a byli do značné míry hlasem společnosti. Hlavním rozdílem mezi *akynem* a *manasči* je to, že *manasči* během svého vystoupení předávají pouze pasáže z eposu *Manas*. *Akyn* má mnohem širší pole působnosti a píše a předvádí své vlastní písně a básně.

⁵³ Stringed instruments. Kyrgyzjer.com [online]. Wisco, 2007 [cit. 2019-10-19]. Dostupné z:

<https://www.kyrgyzjer.com/en/kg/section27/section253/3207.html>

⁵⁴ Komuz teaching methods in formal and informal systems in kyrgyzstan. Intangible Cultural Heritage Courier of Asia and the Pacific [online]. 95 Seohak-ro, Wansan-gu, Jeonju, Jeollabuk-do 55101 Republic of Korea: ICHCAP, (Volume 33) [cit. 2019-10-20]. Dostupné z: <https://ichcourier.ichcap.org/article/komuz-teaching-methods-in-formal-and-informal-systems-in-kyrgyzstan/>

Obrázek 4 – Toktogul Soltylanov na kyrgyzské známce z roku 2014.

Zdroj: <https://www.wnsstamps.post/en/stamps/KG035.14>

Toktogul Satylganov je bezesporu nejznámější kyrgyzský akyn. Je po něm pojmenováno město Toktogul na západě země a o jeho důležitosti svědčí to, že je vyobrazen na bankovce s nominální hodnotou sto somů. Slavný akyn, známý prostě jako Toktogul, byl ve dvanácti letech poslán do služeb místního krutého baje (feudála), což do velké míry ovlivnilo jeho budoucí tvorbu⁵⁵. Jeho tvorba byla protestem proti bezděčné existenci a absenci práv. Proslaven je tvorbou mnoha satirických, filosofických a lyrických písní, které jsou v Kyrgyzstánu dodnes známy. Po Toktogulově účasti v Andižanské rebelii v roce 1898 byl nejprve odsouzen k smrti, ale později byl rozsudek zmírněn k sedmi letům vyhnanství na Sibiři. Tam potkal Toktogul mnoho ruských revolucionářů, kteří byli odsouzeni ke stejnému osudu a velmi to inspirovalo jeho tvorbu. S pomocí ruských přátel se mu podařilo uprchnout a navrátit se zpět do vlasti, což bylo další velké téma jeho písní. V mnoha z nich předpověděl pád carského Ruska. V pozdějších letech se ukázal jako bojovník za práva chudých, pracujících a vítal Říjnovou revoluci. Toho později využila sovětská propaganda zejména v interpretaci jeho předsovětské tvorby, která byla identifikována jako popis třídního boje navzdory tomu, že moderní interpretace se přiklání spíše k inspiraci klanovou rivalitou⁵⁶.

⁵⁵ Toktogul Satilganov (1864 – 1933). Kyrgyzmusic.com [online]. Frequency Glide, 2002 [cit. 2019-10-19]. Dostupné z: <http://www.kyrgyzmusic.com/satilganov.html>

⁵⁶ Toktogul Satylganov (1864 – 1933). Kyrgyzjer.com [online]. Wisco, 2007 [cit. 2019-10-19]. Dostupné z: <https://www.kyrgyzjer.com/en/kg/section27/section253/3207.html>

5.2.3. *Manas a manasči*

Manasči jsou profesionální interpreti, kteří se zaměřují na předávání příběhů z nejvýznamnějšího kyrgyzského eposu Manas. Vyprávění příběhu z eposu probíhá formou recitativu⁵⁷ a to zásadně a capella. Příběhy předávali manasči pouze orálně, nikdo nic nezapisoval. Celé umění je samozřejmě spjato i s určitou mírou improvizace. Samotný proces učení se není příliš jasný. Manasči tvrdí, že nedochází k žádnému memorování příběhů, ale spíše mají vidiny, během kterých si příběhy Manase sami prožijí. Hrdinové eposu přijdou za manasčim a dají mu své požehnání šířit tyto epické příběhy dále mezi obyvatele. Tyto živé sny či vidiny se mohou odehrávat například i během nemocí. Manasči se těší všeobecné úctě a mohou se během recitace dostat i do transu⁵⁸. Nasnadě je paralela s rituály přírodních národů:

„Mnohé z těchto recitací jsou samy o sobě hudební formou, jiné jsou nemyslitelné bez hudebního doprovodu za sólového nebo chórového zpěvu a v mnoha případech jsou obrovským divadelním představením, jehož choreografie předčí všechno, co si my – tvůrci i spotřebitelé – pod tím dovedeme představit.“⁵⁹

Umění být dobrým manasči se často trénuje již od útlého dětství. Nejmladším manasči může být i pět let. O vlivu rytmu a melodie na lidský hlas zmiňuje Zdeněk Justoň následovně:

„I když souhlasíme s tím, že pohyb a zvuk byly u samého zrodu hudby, že pohybová projekce musela být nezbytným impulsem k tvorbě zvukových efektů, musíme uznat, že artikulovaný jazyk mohl ovlivnit následný vývoj hudby. Vždyť rytmus a melodie vlastního lidského slova mohly vést přímo k hudebnímu ztvárnění.“⁶⁰

Samotný epos Manas, který je například dvacetkrát delší než Homérova Odyssea, a tvoří ho na 500 000 řádků⁶¹ (pozn.: údaje se značně liší, lze dohledat i zmínky o jednom milionu řádků), líčí sjednocení kyrgyzského lidu, boj s mnoha nepřáteli (např. Číňany)

⁵⁷ Jedná se o styl zpěvu, při kterém interpret imituje běžnou mluvu, objevuje se hojně např. v operách.

⁵⁸ Марасчи кыргызфильм 1965, реж. Болотбек Шамшиев/ Manaschi

Kyrgyzfilms 1965, dir. Bolotbek Shamshiev. In: Youtube [online]. 10.01.2017 [cit.

2019-10-15]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=kXjB5gGKdCs> kanál uživatele Paolo Dillies.

⁵⁹ JUSTOŇ, Zdeněk. *Hudba přírodních národů*. Liberec: Dauphin, 1996. ISBN 80-901842-4-3., str. 14

⁶⁰ JUSTOŇ, Zdeněk. *Hudba přírodních národů*. Liberec: Dauphin, 1996. ISBN 80-901842-4-3., str. 14

⁶¹ The Manas epos. Bars International [online]. 72000 Sadyrbaev Str, 28a, Bishkek, Kyrgyz Republic: Adicom.kg, 2019 [cit. 2019-10-15]. Dostupné z: <http://bars.kg/the-manas-epos/>

a kyrgyzskou cestu za svobodou. Hlavní roli v něm má bájný hrdina Manas, který bojuje jak s reálnými, tak mýtickými nepřáteli. Epos je od roku 2013 zapsán do seznamu mistrovských děl ústního a nehmotného dědictví lidstva UNESCO. Kromě jiného epos líčí i výjevy ze všedního života, kyrgyzské tradice, zvyklosti nebo festivaly. Manas je tak cenným historickým exkurzem do kyrgyzské minulosti⁶². Navzdory tomu, že epos je přes tisíc let starý, do psané formy byl převeden až v 19. století. Nejvíce podle slavného manasči Sajakbajeva Karalaeva, kterého můžeme nalézt na pětisetosomové bankovce. Manas byl chrabrým vzorem hrdosti, patriotismu a upřímnosti, jde o vysoce váženou morální autoritu. Ačkoliv v Kyrgyzstánu je po něm pojmenováno mnoho míst, ulic a má mnoho soch, nejsou přesvědčivé důkazy, že tato postava skutečně existovala. V kyrgyzském prostředí lze do značné míry hovořit o obsesi Manasem. Největší letiště v zemi, v hlavním městě Biškeku, nese název Manas International Airport a operují na něm mj. aerolinky Air Manas... Manas je dodnes synonymem národní identity.

5.3. Kvalitativní syntéza výsledků dotazníkového šetření

V následujících kapitolách jsou otázky rozděleny do příslušných podkapitol, které reflektují původní zadání výzkumných otázek a podotázek. Jsou zde komplexně vyhodnoceny a interpretovány a stěžejní závěry jsou shrnuty v jednotlivých resumé na konci každé kapitoly.

5.3.1. Hudba v každodennosti Kyrgyzů

Na dotaz, jaký vliv má hudba v každodennosti Kyrgyzů odpověděla drtivá většina respondentů tím, že zastává buď zcela zásadní, nebo zásadní postavení v jejich životě. Zcela zásadní přitom znamená, že jsou díky ní např. šťastní, jde o profesionální hudebníky, mají s ní spojeny vzpomínky na dětství nebo je to pro ně důležitá součást obřadů atd. Zásadní je to, že hudbu rádi poslouchají, vždy když je to možné nebo rádi chodí na koncerty či hudební vystoupení nebo s ní mají spojené hezké momenty. Pouze zhruba

⁶²Epic of Manas as national identity of kyrgyz people. Intangible Cultural Heritage Courier of Asia and the Pacific [online]. 95 Seohak-ro, Wansan-gu, Jeonju, Jeollabuk-do 55101 Republic of Korea: ICHCAP, (Volume 22) [cit. 2019-10-20]. Dostupné z: <https://ichcourier.ichcap.org/article/epic-of-manas-as-national-identity-of-kyrgyz-people/>

pětina tázaných otázku vynechala nebo uvedla, že nevnímá zásadní roli hudby v jejich životě.

Obrázek 5 – Obyvatelka hor na severu Kyrgyzstánu při výzkumu.

Zdroj: archiv autora.

Vesměs totožný, velmi vysoký počet respondentů (zhruba čtyři pětiny, jako v první otázce) uvedl, že poslouchá hudbu při každodenních činnostech. Zbytek odpověděl tak, že hudbu při každodenních činnostech naopak neposlouchá a několik jedinců otázku vynechalo. Takový výsledek můžeme připisovat rozmachu moderních technologií, díky kterému je dostupnost hudby prakticky neomezená. Zatímco dříve byli posluchači odkázáni na kočovné manasči nebo akyny, dnes mohou často online vyhledávat své oblíbené interprety.

„Hudbu poslouchám každý den v práci, se studenty, které učím na housle.“

pedagožka konzervatoře, 60 let, Biškek

Při zjišťování okolností poslechu hudby v každodennosti Kyrgyzů už tak jednoznačných výsledků dosaženo nebylo. Přesto lze říct, že majoritní podíl respondentů se shodl v tom, že hudbu poslouchá buď vždy a všude nebo kdykoliv během volného času. Je to často spojeno s emocemi, které mohou být jak pozitivní, tak negativní. Další možností, kdy poslouchat hudbu je během cestování, zejména v autě nebo při domácích pracích.

„Hudbu poslouchám při odpočinku, pro inspiraci a motivaci.“

chlapec z Karakolu, 17 let

Další otázka se týkala nejdůležitější písni. Odpovědi byly vysoce diverzifikované a často se shodovaly pouze v jednom – na písni od Mirbeka Atabekova s názvem Muras⁶³ (lze volně přeložit jako dědictví). Na serveru YouTube má videoklip, jehož premiéra proběhla v roce 2018, po jednom roce zhruba 7,7 milionu shlédnutí. Videoklip sklízí množství pozitivní kritiky zejména důsledkem kvalitního zpracování animovaného videa dvěma mladými umělci Shahnazarem Borbojevem a Tilekem Asekovem. Tvůrčí duo si jako inspiraci vybralo epos Manas, kyrgyzské filmy a dílo Čingize Ajtmatova, slavného kyrgyzského spisovatele a představitele magického realismu.

„Kontaktoval nás manažer Mirbeka Atabekova a nabídl nám možnost vytvořit pro něj videoklip. My jsme samozřejmě souhlasili. Pracoval jsem se svým kamarádem Tilekem. Udělali jsme to nejlepší, co bylo v našich silách a doufáme, že naše budoucí tvorba bude mít podobný mediální dopad,“ dodává jeden z tvůrčí dvojice, Shahnazar Borbojev⁶⁴.

Tento na kyrgyzské poměry velký úspěch lze interpretovat mnoha proměnnými a nejspíš jde o souhru více činitelů. Jednak je to kvalitní hudba oblíbeného kyrgyzského interpreta, dále jde o vlastenecké video zobrazující mnoho odkazů na kyrgyzskou historii a tradice. Vidíme kyrgyzskou vlajku, jurty, koně, či orly. Videoklip aspiruje na mezinárodní rozšíření už tím, že úvodní část videa s informacemi o interpretech je napsaná latinkou⁶⁵. Forma videa je velmi dynamická. Časté jsou výjevy z bitev, na konci videoklipu je dlouhý záběr na koně běžícího tryskem kyrgyzskými horami a celé video končí siluetou kyrgyzských hor v komuzu.

„Když zpěvák zpívá o naší zemi, motivuje mne to něco pro naši zem udělat.“

muž z Oše, 22 let

⁶³ Odkaz na shlédnutí videa s anglickými titulky je: <https://www.youtube.com/watch?v=7ALPIons9NU>

⁶⁴ Two students depict Kyrgyz heritage in animated music video. AKIpress [online]. [cit. 2019-10-26]. Dostupné z: <https://m.akipress.com/video:816/>

⁶⁵ Kyrgyzština je západoturkický jazyk (konkrétně Kypčacká větev), jehož forma zápisu prošla mnoha změnami. Nejprve se zapisovala starými tureckými runami, pak arabským písmem, později latinkou a za éry SSSR cyrilicí. Přestože existují úvahy o návratu k latině, nezdá se příliš pravděpodobné, že by se takové změna začaly dít v nejbližším horizontu.

Předposlední otázka z kategorie hudba v každodennosti Kyrgyzů se týkala toho, jak přímo ovlivňuje kyrgyzská hudba život Kyrgyzů. Dvě třetiny respondentů se k této otázce postavily tak, že hudba kladně ovlivňuje jejich život, a to v různé míře. Od stručných odpovědí, že má dobrý vliv až po ty, že s poslechem hudby cítí respondent hrdost na svůj národ nebo že se rozpomínají na své dětství. Velmi často byl hudbě přisuzován uklidňující efekt nebo možnost rozpomenout se na dětství. Je to dokladem toho, že hudba má velmi často asociační vliv na důležité životní etapy, které během ní nastaly. Jedním ze zajímavých přirovnání bylo to, že hudba ovlivňuje život pozitivně, jako barva kreslení. Zbylá třetina otázku buď vynechala či odpověděla, že neovlivňuje.

„Hudba ulevuje od stresu, únavy a přidává víc vzpomínek o minulosti.“

žena z Biškeku, 46 let

V rámci studia hudební každodennosti se nabízí otázka, zda a při jakých příležitostech Kyrgyzové aktivně provozují hudbu (zpěvem či hrou na nástroje). Zde byly odpovědi vyrovnané. Polovina respondentů odpověděla že na žádný nástroj nehraje ani nezpívá, druhá polovina byla však v této oblasti velmi aktivní. Určitá část cvičí aktivně denně, jelikož hudbu studují na profesionální úrovni (např. učitelé na hudebních školách a konzervatořích). S tím souvisí hraní např. na svatbách nebo během svátků. Zbytek si rád zpívá sám pro sebe, podle nálady a času. Překvapivých výsledků tak v této kategorii nebylo dosaženo, pouze počet aktivních muzikantů amatérů či profesionálů byl překvapivě vysoký. Lze to přisuzovat popularitě tradičních kyrgyzských nástrojů a hudbě vůbec.

Resumé: Přesvědčivá většina respondentů považuje hudbu za součást každodenního života a hodnotí pozitivně její vliv na svůj život. Velká část z nich hudbu sama aktivně provozuje, ať už na profesionální či amatérské úrovni. Okolnosti poslechu hudby se nijak zásadně neliší od těch v našich evropských podmínkách⁶⁶, patří k nim

⁶⁶ Forma poslechu je různorodá, stejně jako v Kyrgyzstánu někteří potřebují na poslech hudby vyhrazený čas, jiní ji mají jako podkres během všedních činností. Hudební historik a profesor z Yaleovy univerzity Craig Wright k tomu říká: *„Poslouchání hudby není pouze aktivita, jejímž cílem je relaxace. Hudba by měla být konzumována aktivně a měla by být činností za odměnu.“* (Zdroj: Jak poslouchat hudbu? Naučí vás to online kurz Yaleovy univerzity. Rádio Wave [online]. 2017 [cit. 2019-11-23]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/jak-poslouchat-hudbu-nauci-vas-online-kurz-yaleovy-univerzity-5981900>).

každodenní činnosti a často je spojena s emočními prožitky či cestováním. Mezi jednu z nejoblíbenějších písní současnosti patří píseň Muras, která oslavuje kyrgyzský odkaz k historii, přírodě a heroickým činům Kyrgyzů.

5.3.2. *Vliv hudby na národní hrdost Kyrgyzů*

Druhá kapitola se věnuje zejména hlavní výzkumné otázce, totiž vlivu tradiční kyrgyzské hudby na identitu Kyrgyzů. Jelikož některé otázky výzkumu se přímo týkaly pocitu národní hrdosti Kyrgyzů ve spojitosti s hudbou a jiné se tohoto tématu dotýkaly okrajově, došlo k vytvoření samostatné podkapitoly. Kyrgyzská hudba často vyvolává v Kyrgyzech vlastenecké asociace. Při otázce, co respondenty napadne, když se řekne kyrgyzská hudba, jasně vede jako společný jmenovatel komuz, který se vybaví na prvním místě celé třetině respondentů. Polovinu dotazovaných potom spojuje pocit národní hrdosti. Zajímavostí je, jak často se najednou hovoří o *mém* či *našem* národu, *mojí* zemi atd., což umocňuje blízký až niterní vztah s Kyrgyzstánem. Další asociační kategorie jsou kyrgyzská příroda (zejména hory), folklor a historie.

Obrázek 6 – Brutalistická budova Kyrgyzské státní filharmonie v Biškeku, před ní jezdecká socha Manase. Zdroj: archiv autora.

Pokud jde o upřednostňování domácí hudební scény před zahraniční, kladně se k této otázce vyjádřila nadpoloviční většina respondentů. Pětině lidí, zejména z měst, na původu písní nesejde, další pětina, opět z města, neupřednostňuje kyrgyzskou hudbu před zahraniční. Zbytek se nevyjádřil.

Související otázka je výběr jazyku písně. Jelikož Kyrgyzstán je republika, kde panuje oficiální dvojjazyčnost, zaměřil se výzkum na preference toho či onoho jazyka. Zde panuje relativní vyrovnanost názorů. Liberální polovina respondentů nevidí problém v tom považovat za kyrgyzskou píseň i tu, která je v ruštině. Pro většinu lidí, kteří takto odpověděli, má hudba zásadní vliv. Druhá, konzervativní polovina tuto možnost odmítá a jako kyrgyzskou píseň v ruštině rozhodně nepovažuje. Zajímavostí je, že více než dvě třetiny respondentů, kteří ruskou píseň za kyrgyzskou nepovažují, vyplňovalo dotazník v ruském jazyce. Nerozhodní či ti, kteří nechali otázku bez odpovědi, tvořili menšinu v řádu jednotek. Zájem o tuto otázku lze připisovat tomu, jak úzce v kyrgyzských očích hudba souvisí s hledáním národní identity a utvrzování se v ní.

„Za kyrgyzskou píseň považuji i tu, která je v ruštině. Musí být však o naší zemi.“

žena z Oše, 18 let

Pokud předchozí otázka týkající se jazyka byla málo jednoznačná, poslední otázka v kapitole Vliv hudby na národní hrdost Kyrgyzů hovoří jednoznačně. Na otázku *„Jste více hrdí a pyšní na Kyrgyzstán a Kyrgyze, když posloucháte kyrgyzskou muziku?“* kladně zodpověděla drtivá většina respondentů. Naopak váhavé či odmítavé stanovisko zaujímají pouze jednotky dotazovaných. Svědčí to tedy o jasné korelaci mezi hudbou a národní identitou v uvažování Kyrgyzů.

Resumé: Kyrgyzové mají silné asociační tendence ve vztahu hudba – kyrgyzský národ. Velká většina cítí hrdost, která přerůstá až k osobnímu vztahu k vlasti, historii a kultuře. Pokud jde o preference ve výběru jazyka písní, nedochází k jednoznačnému upřednostnění. Více než polovina dotazovaných, která odpověděla, že píseň v ruštině za kyrgyzskou rozhodně nepovažuje, vyplňovala dotazník v ruském jazyce.

5.3.3. *Rozdíly a podobnosti kyrgyzské hudby*

Dvě výzkumné podotázky (Jaké jsou regionální zvláštnosti kyrgyzské hudby? Tvoří skupina městského a vesnického obyvatelstva Kyrgyzstánu z etnomuzikologického hlediska homogenní celek?) lze sloučit do jedné kapitoly, jelikož dochází k mnoha podobnostem ve výpovědích respondentů. Jako v dalších kapitolách dojde k jejich vyhodnocení a interpretaci.

Dle konzultací, které proběhly elektronicky před výzkumem s maďarským etnomuzikologem Jánosem Siposem⁶⁷, je současná kyrgyzská hudba překvapivě homogenní s výjimkou jižního města Oš. Za pravdu mu pak dávají odpovědi výzkumu. Na otázku, zda se liší hudba v různých oblastech Kyrgyzstánu odpovídají respondenti vesměs tak, že neliší, a to konkrétně celé dvě třetiny. Když už dojde k názoru, že se hudba liší dle regionu, respondenti většinou nejsou schopni popsat, jak. Dva hlavní názorové tábory, které jsou schopny jmenovat konkrétní jevy, připisují rozdílnost jednak rozdílným dialektům v zemi a jednak vlivu jižního souseda – Uzbekistánu⁶⁸. Krajním názorem je nerozlišovat rozdíly v hudbě na úrovni států a vytvořit z ruské, kyrgyzské, uzbecké a kazašské hudby homogenní celek. Takový názor byl zmíněn velmi okrajově a je přinejmenším neopodstatněný, jelikož ruská hudba čerpá z nepopsatelně větší historické tradice a z vysoce prestižních hudebních škol. Pojem ruská škola je v hudbě všeobecně známým.

„Existují určité motivy, melodie a kulturní vlivy, například na jihu má hudba uzbecký motiv!“

žena z Karakolu, 27 let

Ve snaze zjistit, jaké rozdíly v hudbě v Kyrgyzstánu panují, zaměřila se jedna otázka výzkumu na rozdíly mezi městskými a venkovskými oblastmi. Menší polovina

⁶⁷ János Sipos prováděl rozsáhlé výzkumy v oblasti Střední Asie, včetně Kyrgyzstánu. Sipos mimo jiné zmiňuje to, že i ve vesnicích je znát vliv urbanizace spolu s globalizací, a to na příkladu vesnického obyvatelstva, které hovoří rusky. U těchto Kyrgyzů dochází ke zpěvu ruských melodií místo tradičních, v kyrgyzštině.

⁶⁸ Pokud jde o region Střední Asie, co se týče hudby, Uzbekistán je často vnímám jako nejodlišnější země. Hudba v Uzbekistánu má velmi dlouhou historii, složité rytmy a melodie a je podobná té na Středním východě. V Uzbekistánu existuje velké množství původních hudebních nástrojů.

respondentů se domnívá, že v hudbě není rozdíl. Většina Kyrgyzů zastávající tento názor pochází z města. Lidé z vesnice naopak zastávají názor, že ve městech se poslouchá hudba zahraniční a že je upřednostňována před tou tradiční a že se hudba obecně poslouchá méně často.

„Ve vesnicích se více poslouchá etno a folk, ve městech to jsou ruské nebo zahraniční písně.“

muž z vesnice, 57 let

Nicméně lidé žijící ve městech dávají často svým kolegům z vesnic za pravdu v tom, kde se poslouchá tradiční hudba. Ve vesnicích podle obyvatel měst žijí větší patrioti, kteří častěji poslouchají klasickou, míněno v této rovině tradiční kyrgyzskou hudbu, která je lyričtější než hudba moderní. Rovněž interpretace tradiční hudby ve vesnicích je prováděna díky tradičním kyrgyzským hudebním nástrojům.

Ve městech je s měnícím se globálním životním stylem tendence, aby i hudba byla moderní (např. hip hop), západní nebo alespoň ruská. Rovněž způsob provedení je odlišný. Ve městech se sdružují muzikanti profesionálové, jejichž vystoupení jsou mnohem kvalitnější než ty vesnické, které jsou vesměs amatérské.

„Myslím, že nelze rozdělit hudbu mezi městskou a vesnickou a mezi kyrgyzskou a jiného státu, hudba je pro všechny jedna. Jestli má člověk rád hudbu, tak může poslouchat jakoukoliv, hudba se nedělí.“

žena z Biškeku, 44 let

Resumé: Hudba je v Kyrgyzstánu velmi homogenní, k jediným často zmiňovaným rozdílům dochází na jihu Kyrgyzstánu vlivem jižního souseda – Uzbekistánu. Pokud jsou nějaké rozdíly na území Kyrgyzstánu vyhodnoceny jako relevantní, jsou to rozdílné dialekty. Mnohem větší rozdíl je kladen na srovnání mezi městem a vesnicí, kdy ve městech je převažující názor na vliv globalizace jak v otázce preference různých žánrů, tak způsobu interpretace. Vesnice jsou vnímány naopak jako bašty tradice se vším, co s ní souvisí.

5.3.4. *Proměny kyrgyzské hudby – tradice vs. modernita*

V této kapitole dochází ke zhodnocení třetí výzkumné podotázky, totiž jaký je vliv globalizace a urbanizace na kyrgyzskou hudbu. V rámci globalizace dochází nejen k posunu preferované hudby, ale i k rozdílným způsobům provozování či poslechu hudby. Vliv globalizace může být vcelku logicky zaměněn za prostý vývoj. S pojmem globalizace úzce souvisí vymezování se vůči modernitě, a naopak vzývání tradicionalismu. Na kolik k takovým procesům dochází, co je ovlivňuje a na kolik jsou relevantní, bude řečeno v následující kapitole.

„Časy se mění, hudba se také mění, což je přirozené, ale pro starší generaci je těžší zvyknout si na novou hudbu.“

žena z Oše, 65 let

Suverénně nejčastější formou poslechu hudby či sledování videoklipů je mobilní telefon. Dle výzkumu, který se konal v Kyrgyzstánu v roce 2018, je Kyrgyzstán druhou nejlevnější zemí na světě, pokud jde o ceny mobilních dat. Jeden gigabyte dat zde vyjde na pouhých \$ 0,27. Naopak zemí, kde jeden gigabyte vychází nejdražší, je suverénně Zimbabwe, kde zaplatíte \$ 75,2⁶⁹. Tento fakt má zcela jistě svůj velký podíl na využívání streamovacích forem pro konzumaci hudby.

Otázka však nesměřovala k tomu, v jaké formě je hudba pomocí mobilního telefonu konzumována, nedozvíme se tedy, jestli vedou platformy oblíbené v euroamerickém kulturním prostředí jako je např. Spotify či YouTube Music nebo jestli je na čelních příčkách lokální aplikace nebo poslech hudby offline. Na druhém místě za mobilním telefonem stojí přesvědčivě televize. Není problém naladit např. ruskou hudební stanici MTV, která v Rusku vysílá s přestávkou v roce 2013 již od roku 1998⁷⁰. Na předposlední

⁶⁹ Kyrgyzstan included in top 3 countries with cheapest mobile traffic in world. © «24.kg» News Agency. [online]. 7. 3. 2019 [cit. 2019-11-03]. Dostupné z:

https://24.kg/english/111163_Kyrgyzstan_included_in_top_3_countries_with_cheapest_mobile_traffic_in_world/

⁷⁰ Viacom launches fully owned MTV Russia. Broadband TV News [online]. [cit. 2019-10-28]. Dostupné z: <https://www.broadbandtvnews.com/2013/10/02/viacom-launches-fully-owned-mtv-russia/>

příčce se dělí rádio (často jenom autorádio) a živé koncerty. Na posledním místě je samostatně zmíněný počítač či živý poslech studentů ve škole (v případě učitelů hudby).

Kyrgyzská hudba se během mého života zásadně proměnila, dříve byly melodie bohatší a krásnější než teď.

žena z Biškeku, 60 let

Otázka proměny kyrgyzské hudby v čase úzce souvisí s věkem dotazovaných. Respondenti byli rozděleni na tři kategorie, nejmladší do 30 let, střední od 30 do 50 let a nejstarší, nad 50 let. Odpovědi se nijak markantně neměnily v závislosti na místě života či na dosaženém vzdělání.

U nejmladší kategorie dotazovaných, do 30. roku života, si dvě třetiny dotazovaných myslí, že se hudba změnila. Pětina si myslí, že ne, a zbytek nechal otázku bez odpovědi nebo označil, že jim na tom nezáleží. Panují názory, které proces hodnotí vyloženě pozitivně (hudba se zlepšila, je profesionálnější), ale výjimkou nejsou ani negativní názory (melodie jenom kopírují evropskou hudbu nebo že starší hudba má mnohem větší smysl). Dalším zajímavým fenoménem je rozmach žánru rap a hip-hop, který pozorují někteří mladší respondenti.

V kategorii od 30 do 50 let došlo k jednomyslné shodě na tom, že se hudba zásadně mění – často přitom v negativním slova smyslu. Dochází k předělávání starých písní podle nových, moderních trendů. Někteří respondenti se nebáli použít takových výrazů, jako že jde o písně nesmyslné či přímo estrádu.

Většina respondentů nad 50 let potvrdila, že se hudba během jejich života zásadně proměnila. Ať už jde o formu (např. jiný styl zpěvu či kvalitnější nahrávky, nové hudební žánry) nebo o přímý zahraniční vliv.

Ve stejných věkových kategoriích se budeme držet i v následující otázce, totiž zda mladá generace poslouchá jinou hudbu než starší lidé.

U nejmladší kategorii dominuje názor, že tomu tak vskutku je. Pouze sedmina mladých respondentů nemá tento názor a stejný počet respondentů této kategorie nechal otázku nezodpovězenou nebo jim na ní nezáleží. Mladší generace respondentů zastává názor, že hlavní rozdíl je forma poslechu, totiž moderní technologie, které mladým

posluchačům dávají zcela jiné možnosti konzumace hudby než starším generacím. Opět dominuje názor, že jde zejména o hudbu zahraničí (ať už ruskou, či západní). Mezi žánry, které mladí zmiňují, vedou rap a hip-hop.

Generace středního věku respondentů se jednomyslně shoduje, že mladší lidé poslouchají jinou hudbu, zahraniční, včetně moderních žánrů (rap, rock, hip hop...). V tom je zajedno s nejstarší generací, která pouze nedokáže pojmenovat druh žánru (např. rap) a udává tak pouze univerzální odpověď – moderní, případně hudbu, jejíž slova nedávají smysl.

„Mládež dnes poslouchá bezvýznamnou a nesmyslnou hudbu.“

muž z východní vesnice, 57 let

Obrázek 7 – Moderní hi-fi soustava v kyrgyzské vesnici. Zdroj: archiv autora.

Dostáváme se ke kategorii tradiční vs. moderní hudba. Vzhledem k tomu, že tyto termíny často v hodnocení mladší či starší generace dominují, je nezbytné zjistit, co si obě skupiny obyvatel pod nimi vlastně představují. Dvě samostatné otázky zjišťovaly, zda dokážou respondenti popsat, co pro ně tyto termíny znamenají. Jelikož v této kapitole byly výpovědi děleny podle věku, bude vhodné to tak ponechat i nyní.

Mladou generaci spojuje to, že o tradiční hudbě mluví s úctou. Pouze čtvrtina mladých respondentů na otázku neodpověděla nebo neví. Pokud byli schopni své představy respondenti nějak konkretizovat, objevovaly se pocity hrdosti na svůj národ či možná inspirace pramenící z tradiční hudby. Tradiční hudba představuje kyrgyzskou kulturu a náhled na život, většinou má hluboký smysl.

Téměř polovina mladých respondentů hodnotí moderní hudbu negativně. Někteří moderní hudbě vytknuli to, že postrádá hlubší smysl a je pouze o lásce, podle jiných se jedná spíše o kopii západní hudby, není ani zdaleka tak hluboká a postrádá smysl. Došlo tak bohužel spíše k popsání toho, co moderní hudba není než to, co je. Naopak třetině mladých respondentů moderní hudba vyhovuje. Podle nich je snadno zapamatovatelná, noví muzikanti jsou vysoce talentovaní a hudba je celkově kvalitní.

„Většina dnešních písní je pouze o lásce, jsem z toho smutný, jsou to nesmysly.“

muž ze Sary-Chelek, 20 let

Střední generace se shoduje v tom, že tradiční hudba je pro ni důležitá. Bohužel nedochází k jednoznačné definici, pouze k utvrzení v tom, že pro ně znamená velmi mnoho a že se jedná o hudbu s hlubším významem. Může jít i o odkaz na dětství a rodnou vesnici.

Názor na moderní hudbu je taky ve větší či menší shodě. Přesvědčivá většina definuje moderní hudbu tak, že jim nic neříká a že pro ně spíše moc neznamená. Opět se objevují názory, že postrádá smysl a kopíruje hudbu západní. Pouze v jednotkách respondentů se pohybuje názor na to, že moderní hudba není špatná nebo dokonce, že je dobrá.

„Tradiční hudbu mám nejradši, zajímám se o ni, těší mne, cítím se svobodný, pokorný.“

muž z Oše, 36 let

Pro nejstarší generaci je pojem tradiční často spojen s hrdostí. Tradiční představuje odkaz a můstek k minulosti, kyrgyzské národní hudební nástroje, srdeční záležitost. Pro někoho je to odkaz na kočovnickou minulost. Objevují se názory, které v evropských očích mohou vyznít lehce pateticky, že jde o národní tradici v krvi.

S překvapivým respektem se vyjadřuje nejstarší generace o moderní hudbě. Polovina nejstarších respondentů ji shledává přinejmenším zajímavou nebo důležitou pro kyrgyzskou kulturu. Zbytek jí nepovažuje za blízkou svému srdci, několik respondentů neodpovědělo.

„Pro mě je tradiční kyrgyzská hudba dědictvím, které musíme předávat dál, neměnit a nezapomínat.“

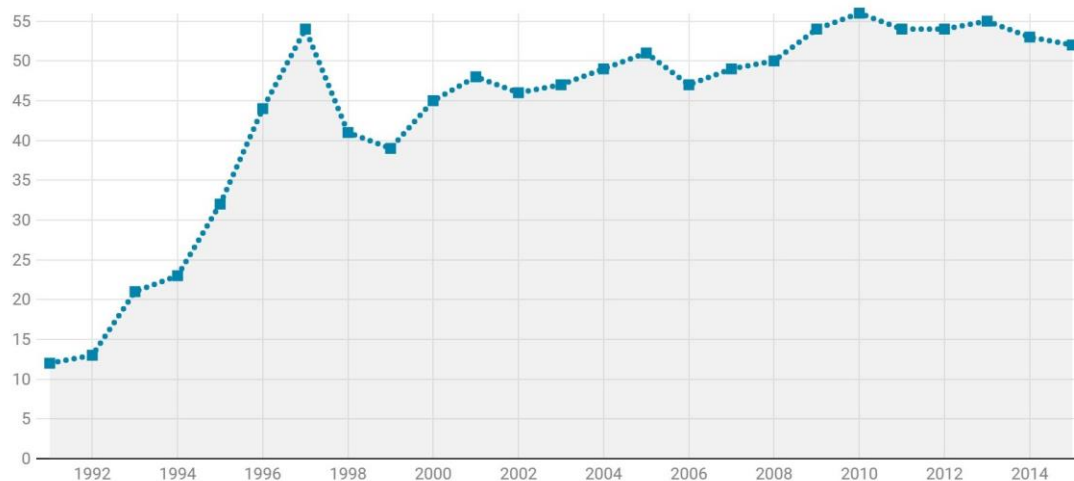
žena z Karakolu, 58 let

Resumé: S postupujícím věkem dochází k tomu, že respondenti přikládají změnám probíhajícím v hudbě větší důležitost. I nejmladší generace si uvědomuje, že ke změnám dochází. Ve střední a starší generaci panuje názorová konzistence, která jasně stojí za tradiční hudbou na úkor hudby moderní. O této jednotnosti nelze překvapivě hovořit u mladé generace, která si není jista, jestli stát za hudbou tradiční nebo moderní. Pokud střední a starší generace nějak hodnotí proměny hudby v Kyrgyzstánu, jde spíše o hodnocení negativní. Nejmladší generace dle vlastních slov poslouchá jinou hudbu než starší lidé. Médium, které dominuje konzumaci hudebního obsahu mezi mladou a střední generací je bezkonkurenčně mobilní telefon. Respondenti napříč věkovým spektrem se shodují v tom, že zásadní vliv na moderní hudbu hraje zahraniční vliv. S přibývajícím věkem se množí názor, že moderní hudba je spíše bez hlubšího smyslu. Překvapivě všechny věkové kategorie hovoří o tradiční hudbě s úctou a respektem. Rovněž překvapující je skutečnost, že polovina respondentů v nejmladší kategorii se o moderní hudbě vyjadřuje negativně. Nejstarší generace hovoří o tradiční hudbě s největší hrdostí. Ale překvapivě většinou nehovoří o moderní hudbě s despektem.

5.3.5. Dostupnost a preferovaná volba hudebního vzdělání v Kyrgyzstánu

Pokud jde o formulování této výzkumné podotázky, liší se od původního záměru, než jaký byl zamýšlen před uskutečněním výzkumu (původní znění otázky *Jaký systém hudebního vzdělání funguje v Kyrgyzstánu?*). Původní záměr směřoval především k faktografickému a kvalitativnímu zachycení formy, struktury a počtu zejména hudebních škol v Kyrgyzstánu. Během výzkumu došlo k posunu směrem ke studiu tradice předávání hudebních dovedností v rodině a obecně k dostupnosti hudebního vzdělání.

Na úvod této kapitoly je dobré zopakovat, k jak markantnímu zvýšení počtu vysokých škol v Kyrgyzstánu v poslední dekádě došlo, což se projevilo ve vysokém počtu lidí s univerzitním vzdělání ve vzorku respondentů tohoto výzkumu. V roce 2019 je v Kyrgyzstánu 64 vysokých škol. Pro porovnání, ve Finsku a v Dánsku, tedy severských zemích, který mají srovnatelný počet obyvatel jako Kyrgyzstán (kolem šesti mil. obyvatel) je 8 a 14 vysokých škol⁷¹. Rozmach vysokých škol je však hodnocen jako nekonzistentní a nesystematický. Jakmile školy získají potřebnou státní certifikaci, mohou se samy rozhodnout, zda preferují jako výstupní formu státní diplom, či jejich vlastní diplom/certifikát.

Graf 6 – Vývoj počtu vysokých škol v Kyrgyzstánu od roku 1991 do roku 2015.

Zdroj: https://cabar.asia/en/is-the-large-number-of-universities-in-kyrgyzstan-reflect-the-quality-of-higher-education/#_ftn3

V Kyrgyzstánu je v roce 2019 celkem 32 státních a 32 soukromých vysokých škol, které si management obstarávají zcela samy⁷². Ministerstvo pro vědu a vzdělání kromě systému udělení certifikátů a licencí nemá jiné možnosti, jak regulovat počet vysokých škol. Takový přístup vede k určité dávce nejistoty na trhu práce, jak s diplomem vlastně

⁷¹ KANTORO, Aigul. *Does the Large Number of Universities in Kyrgyzstan Reflect the Quality of Higher Education?* Central Asian Bureau for Analytical Reporting [online]. 2019 [cit. 2019-10-26]. Dostupné z: <https://cabar.asia/en/is-the-large-number-of-universities-in-kyrgyzstan-reflect-the-quality-of-higher-education/>

⁷² Ministry of Justice of the Kyrgyz Republic. (1996). *Civil Code of the Kyrgyz Republic*. [online]. 2019 [cit. 2019-10-31]. Dostupné z: <http://minjust.gov.kg/ru/content/313>

naložit a jak k nim přistupovat. Podle indexu korupce lidskoprávní mezinárodní organizace Transparency International, která hodnotí země podle množství kritérií, kde na škále od 0 do 100 je 0 vysoce korupční prostředí a 100 je vysoce nekorupční prostředí, stojí Kyrgyzstán v roce 2018 na 132 pozici z celkem 180 států. Kyrgyzstán dosahuje bodové hranice 29, průměr je 43 bodů a Česká republika má například 59 bodů⁷³. V takovém korupčním prostředí je závažnost celé situace přemíry vysokých škol ještě mnohem důležitější a koncepční řešení přímo nutností.

První otázka v kapitole hudebního vzdělání v Kyrgyzstánu se věnuje popsání osobního vztahu respondentů k aktivnímu hraní na hudební nástroj a jejich případné zainteresovanosti do systému hudebního školství. Zhruba polovina respondentů výzkumu aktivně hraje na nějaký hudební nástroj. Nejčastěji jde přitom o komuz, který je následován nástroji jako jsou housle, klavír, kytara, ale i další národní kyrgyzské nástroje jako čopo-čor nebo brumle. Věk či místo pobytu přitom nehraje roli, aktivní hráči jsou zastoupeni ve všech věkových kategoriích.

Přitom pouze třetina z těch, kteří uvedli, že nějaký nástroj ovládají, se této dovednosti naučila ve škole. Různorodost nástrojů, kteří se tito respondenti naučili ovládat ve škole je velká a jedná se jak o klasické nástroje, tak o kyrgyzské národní nástroje. Pouze několik jedinců uvedlo, že se této dovednosti naučilo od příbuzných. Zajímavostí je, že šlo o hraní na komuz. Stejný počet respondentů čili jednotky, se této dovednosti naučil jako samoukové. Šlo však vždy o kytaru či bicí, nikoliv o komuz. Zatímco informací o tom, jak ovládat alespoň základy hraní na kytaru či bicí existuje na internetu nepřeberné množství, u komuzu je situace jiná a materiálů je diametrálně méně⁷⁴. Otázkou je, zda by po

⁷³ Corruption perceptions index 2018. Transparency International [online]. [cit. 2019-10-31].

Dostupné z:

https://www.transparency.org/cpi2018?gclid=Cj0KCQjwjOrtBRCcARIsAEq4rW79zCDi1aKXG001XAFv7a xLc8gRXmpbFRja7fRJxL7zi6Adq6W6veoaAvEGEALw_wcB

⁷⁴ Zatímco při zadání hesla „*jak hrát na komuz*“ v ruském jazyce se ve vyhledávači Google objeví 439 tisíc výsledků a 12 tisíc výsledků při zadání dotazu v anglickém jazyce, při zadání „*jak hrát na kytaru*“ anglicky se zobrazí více než stokrát tolik výsledků, 503 milionů a v ruštině dokonce 803 milionů výsledků.

takovém druhu informací byla poptávka, když komuz je silně geograficky orientován na oblast Střední Asie.

Obrázek 8 – Učitel vysvětluje žákům teorii hraní na komuz na konzervatoři v Biškeku.

Zdroj: archiv autora.

Více než třetina respondentů uvedla, že jejich rodiče nebo prarodiče aktivně hrají na hudební nástroje. Nejvíce zastoupen je opět komuz, což jenom dokládá jeho nezastupitelný význam v kyrgyzském prostředí.

Relativní dostupnosti hudebního vzdělání v Kyrgyzstánu se věnují otázky týkající se jak dostupnosti geografické, tak dostupnosti finanční. V současnosti je v Kyrgyzstánu celkem 87 hudebních škol⁷⁵.

Pokud jde o vzdálenost, odpovědi byly velmi různorodé. Od nejbližších škol vzdálených jeden kilometr, přes tři čtvrtě hodiny až po jeden den cesty. Případný špatný

⁷⁵ Komuz teaching methods in formal and informal systems in Kyrgyzstan. ICH Courier [online]. [cit. 2019-11-03]. ISSN 2092-7959. Dostupné z: <https://ichcourier.ichcap.org/article/komuz-teaching-methods-in-formal-and-informal-systems-in-kyrgyzstan/>

odhad může být způsoben nezájmem o to, kde se případná budova školy nachází. Jen velmi malý podíl respondentů, v řádu jednotek, odpověděl že hudební školy buď vůbec nemají, nebo že neví, kde se nacházejí. Největší podíl odpovědí, více než polovina, se shodoval v tom, že hudební škola je nedaleko (odpovídá to cca. do půl hodiny cesty autem, autobusem nebo pěšky). Jako dalekou či velmi dalekou cestu do hudební školy označuje necelá čtvrtina respondentů

„Jsem z vesnice a škola je ve městě, musím jít 40 minut pěšky.“

žena z vesnice u Karakolu, 58 let

Pokud se zaměříme na možnost případného hudebního vzdělání potomků, uvažuje o něm méně než polovina respondentů starších 18 let. Nejčastější odpověď byla nemám děti. Jasně ne deklarovala pouze zhruba desetina dotázaných. Průměrný měsíční plat v Kyrgyzstánu se v roce 2018 pohyboval kolem 16 500 kyrgyzských somů, což odpovídá sumě zhruba 5 500 Kč. Tradičně nejvíce si člověk vydělá v hlavním městě, kde se celorepublikový průměr zvedá zhruba o čtyři tisíce somů (cca 1300 Kč)⁷⁶. Otázkou je, do jaké míry je vnímána finanční dostupnost hudebního vzdělání, které se týkala následující otázka:

Hudební vzdělání dětí považujete za:

- Velmi drahé** = Nemohu si dovolit platit hudební vzdělání svých dětí (např. více než polovina mého měsíčního platu).
- Drahé** = Kvůli hudebnímu vzdělání svých dětí se musím velmi uskromnit a nemohu si koupit tolik věcí. (např. třetina mého měsíčního platu).
- Levné** = Zaplatit hudební vzdělání dětem pro mě není problém a na svém měsíčním příjmu to nepocítím. (např. desetina mého platu).
- Velmi levné** = Hudební vzdělání dětí je v rodinném rozpočtu naprosto zanedbatelná částka.

Necelá třetina kompetentních respondentů nad 18 let, tedy těch, kteří v minulé otázce vyplnili, že mají děti, nechala otázku bez odpovědi. Lze tak soudit, že např. nejsou správci rodinného rozpočtu nebo tuto otázku cíleně či omylem vynechali. Jako *Velmi drahé* označili hudební vzdělání pouze zhruba desetina respondentů. O něco málo více se

⁷⁶ Average monthly salary (soms). *National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic* [online]. [cit. 2019-10-31]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/en/opendata/category/112/>

respondenti shodovali v odpovědi *Drahé*. Zhruba dvakrát tolik dotazovaných naopak označilo hudební vzdělání za *Velmi levné*. Největšího konsenzu bylo dosaženo ve třetí kategorii, totiž *Levné*, na kterém se shodla celá třetina respondentů.

Zajímavostí je, že pouze čtvrtina těch, kteří hudební vzdělání považují za *Levné* nebo *Velmi levné*, pochází z hlavního města, Biškeku.

Poslední otázka v kategorii hudební vzdělání v Kyrgyzstánu se týká formy výuky dětí. Na výběr byla buď státní škola, soukromé hodiny, nehrají na nástroj anebo učím je sám/sama.

Více než třetina respondentů nad 18 let (opět těch, kteří v minulé otázce nevyplnili, že nemají děti), uvedla, že jejich potomci navštěvují státní školu. Naopak zcela marginální se ukázal vliv soukromých hodin, které uvedlo jako formu výuky pouze několik dotazovaných. O něco málo více (zhruba šestina) respondentů učí své děti sami.

Resumé: Aktivní přístup k hudbě čili provozování hudby a hraní na nějaký nástroj, má své nezastupitelné místo v životě mnoha Kyrgyzů. Na čelní příčce se nepřekvapivě drží legendární nástroj komuz. Jako forma výuky zůstávají na předním místě státní školy. Úplní samoukové se učí téměř výhradně na nástroje, které jsou důvěrně známé i za hranicemi Kyrgyzstánu (kytara, bicí atd.). Geografická dostupnost hudebních škol je respondenty vnímána jako vyhovující. Může to být však způsobeno výběrem lokalit sběru dat výzkumu, ve kterých je dostupnost služeb na lepší úrovni než v odlehlých oblastech. Finanční náročnost hudebního školství byla hodnocena ještě pozitivněji a převládal názor, že je spíše levné.

6. DISKUSE A ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo na základě terénního výzkumu a sekundárních údajů v relevantní literatuře popsat téma hudby v Kyrgyzstánu a zjistit, jaký má vliv na každodennost Kyrgyzů. Práce se věnovala řadě témat, které s hudbou mohou či nemusí souviset, jako např. národní hrdost, identita, tradice a modernismus, globalizace atd. Na otázky související s těmito tématy se podařilo odpovědět pomocí výzkumné otázky a podotázek, které se tématům detailně věnují. Obecně lze říct, že studované téma budilo mezi respondenty a narátory velký zájem.

Hlavní výzkumná otázka zní:

Má tradiční kyrgyzská hudba zásadní vliv na identitu Kyrgyzů?

Přesvědčivá většina tázaných hodnotí pozitivně vliv hudby na svůj život a shodují se v tom, že pro ně zastává nezastupitelné místo v jejich životech. Polovina respondentů přímo spojuje hudbu s pocitem národní hrdosti a hovoří o *mém* národu. Na otázku, zda jsou respondenti více hrdí na Kyrgyzy a Kyrgyzstán při poslechu tradiční kyrgyzské hudby odpověděla drtivá většina respondentů kladně⁷⁷. Prostřednictvím cenově dostupných moderních technologií je možnost výběru a konzumace hudby jednodušší než kdykoliv dřív. Příkladem může být virální úspěch videoklipů, které jsou zpracovány moderním a kvalitním způsobem, avšak odkazují na tradici a přírodní bohatství Kyrgyzů. Nejčastější způsob, jak hudbu v dnešní době poslouchat, je mobilní telefon. Zhruba polovina respondentů se aktivně věnuje hudbě.

Jako signifikantní věc, která se vybaví respondentům pod pojmem kyrgyzská hudba, je národní hudební nástroj komuz. Suverénně vítězí mezi všemi nástroji a hraje prim pro celou třetinu respondentů.

Většina respondentů preferuje tradiční písně před moderními. Zdá se tedy, že tradiční hudba pro ně neznámá odtažitá. Volba preferovaného jazyka písní rozděluje respondenty na dva víceméně stejně početné tábory. Zatímco jedni písně v ruštině za kyrgyzské ze

⁷⁷ Počet těch, kdo odpověděli na otázku ne nebo neví, se pohybuje pouze v jednotkách.

zásady nepovažují (ačkoliv často sami jako jazyk dotazníku zvolili ruštinu), pro druhé to není problém.

Při snaze o definování tradiční hudby byly odpovědi často abstraktní a nekonkrétní. Mladí respondenti však mluvili o tradiční hudbě s úctou a vkládali jí hluboký smysl a to, že udává náhled na život. Pouze čtvrtina mladých respondentů nevěděla, co pro ně tradiční hudba znamená.

K plnému pochopení problematiky slouží i výzkumné podotázky, které jsou v praktické části práce doplněny dalšími relevantními kapitolami.

Jaké jsou regionální zvláštnosti kyrgyzské hudby?

Kyrgyzská hudba se jeví jako překvapivě homogenní celek, kromě ošského regionu na jihu země, kde se značně projevuje uzbecký vliv. Dvě třetiny respondentů se domnívají, že hudba v Kyrgyzstánu není nijak zásadně odlišná dle regionů. Zbylá třetina není schopna sdělit, jaké jsou konkrétní odlišnosti. Pokud dojde ke konsenzu týkající se otázky hudební odlišnosti, je to nejčastěji dialekt, kterým jsou písně zpívány. Na opačné straně názorového spektra stojí idea, že celá středoasijská hudba by se dala brát jako jeden celek.

Dvě třetiny respondentů do 30 let vnímají, že se během jejich života hudba proměnila. Neshodují se ale na tom, jakým směrem se hudba proměnila. Zatímco respondenti ve věku 30–50 let vnímají probíhající změny (na kterých se shodli) jako změny k horšímu. Podobně je na tom i nejstarší generace respondentů. Často se objevují názory, že se tvoří předělvky starých, klasických kyrgyzských písní do nových moderních forem.

Tvoří skupina městského a vesnického obyvatelstva Kyrgyzstánu z etnomuzikologického hlediska homogenní celek?

Opět vcelku nejednoznačně vychází odpověď na otázku, jak si stojí městské a venkovské obyvatelstvo. Obyvatelé měst se většinou domnívají, že na vesnicích se poslouchá více tradiční hudba. Stejně tak vesnice jsou dle nich baštou tradiční interpretace kyrgyzských písní. Obyvatelé vesnic se kloní k názoru, že ve městech je více v kurzu

hudba zahraniční a tradiční je spíše v jejím stínu. Přitom samotní obyvatelé měst jim dávají za pravdu. Ve městech se také poslouchá větší množství pro Kyrgyzstán nových nepůvodních hudebních žánrů.

Respondenti napříč věkovými kategoriemi se domnívají, že nejmladší generace poslouchá hudbu jinou než starší generace. Prostřední věková kategorie je schopna často i pojmenovat (na rozdíl od nejstarší generace) nové žánry, které jsou mezi mladými oblíbené.

Ačkoliv nejmladší generace přiznává, že poslouchá moderní hudbu, až polovina mladých ji hodnotí negativně. Nejčastěji je moderní hudbě vytýkána absence hlubšího smyslu nebo to, že je pouze o lásce.

Překvapivě tolerantní je nejstarší generace, která sice má tradiční hudbu jako srdeční záležitost, která tvoří můstek k odkazu a historii Kyrgyzstánu, ale o moderní hudbě hovoří s respektem a přiznávají, že hraje důležitou roli v kyrgyzské hudbě.

Dostupnost a preferovaná volba hudebního vzdělání v Kyrgyzstánu

Přibližně polovina respondentů se věnuje hudbě na různé úrovni. Nejčastěji jde o hraní na národní nástroj – komuz, který se třetina respondentů naučila ovládat v hudební škole. Přitom pokud se na nějaký nástroj chtějí naučit respondenti jako samoukové, většinou jde spíše o kytaru, bicí či další běžné hudební nástroje.

Zhruba polovina respondentů se shodla, že hudební školy jsou nedaleko od jejich bydliště (doba strávená na cestě odpovídá cca půl hodině). Co se týče otázky možného hudebního vzdělání potomků či případnou finanční náročnost takového koníčku se výsledky početně omezují na relevantní vzorek, tj na ty, které mají věk min. 18 let a kteří mají či plánují mít potomky. Finanční náročnost hodnotila třetina výše uvedených respondentů, jako levné (zaplatit hudební vzdělání dětem pro ně není problém a na svém měsíčním příjmu to nepocítí). Nejčastěji voleným či uvažovaným typem škol jsou veřejné hudební školy, na opačné straně nejméně populární jsou soukromé hodiny lektorů.

Na základě komplexního zhodnocení výsledků výzkumu je možné tvrdit, že tradiční kyrgyzská hudba má zásadní vliv na identitu Kyrgyzů.

V závěru dotazníku, ale i v běžné konverzaci či během polostrukturovaných rozhovorů, se autor často setkal s přáním mnoha úspěchů ve výzkumu a s vděčností, že se věnuje tématu kyrgyzské hudby. Potvrdilo se tak, že hudba je způsob komunikace, který více spojuje, než rozděluje. I přes množství moderních vlivů, které se podepisují na tváři Kyrgyzstánu a podobě hudby, si tradiční hudba uchovává místo v každodennosti Kyrgyzů.

Na konec práce citát Lévi-Strausse o hudbě jakožto jedinečném výrazovém prostředku – „*spojuje protichůdné znaky: být zároveň srozumitelný a nepřeložitelný, který dělá z tvůrce bytost podobnou bohům a z hudby samotné nejvyšší mystérium lidských věd, proti němuž tyto vědy bojují a které přitom hlídá klíč jejich pokroku.*“⁷⁸

⁷⁸ JUSTOŇ, Zdeněk. *Hudba přírodních národů*. Liberec: Dauphin, 1996. ISBN 80-901842-4-3., str. 15.

7. POUŽITÉ ZDROJE

7.1. Literatura

BAUMAN, Zygmunt. *Globalizace: důsledky pro člověka*. Praha: Mladá fronta, 1999. Souvislosti (Mladá fronta). ISBN 80-204-0817-7.

Definice situace, Sociologická encyklopedie [online]. Sociologický ústav AV ČR, 11. 12. 2017 [cit. 2019-11-06]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Definice_situace

EXNEROVÁ, Věra. *Islám ve Střední Asii za carské a sovětské vlády: - na příkladu jednoho z center oblasti, Ferganské doliny*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1504-2.

GELLNER, Ernest André. *Národy a nacionalismus*. [1. vyd.]. Praha: Josef Hříbal, 1993. Poznání (Hříbal). ISBN 80-900892-9-1.

HORÁK, Slavomír. *Rusko a Střední Asie po rozpadu SSSR*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1472-4.

HORÁLEK, Adam. *Tři přístupy k pupkům národů*. Český lid. 2012, (1), 21.

JURKOVÁ, Zuzana. *Kapitoly o mimoevropské hudbě*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996. ISBN 80-7067-598-5.

JUSTOŇ, Zdeněk. *Hudba přírodních národů*. Liberec: Dauphin, 1996. ISBN 80-901842-4-3.

KOKAISL, Petr a Amirbek USMANOV. *Dějiny Kyrgyzstánu očima pamětníků: 1917-1938*. Praha: Nostalgie, 2012. ISBN 978-80-905365-0-0.

- KOKAISL, Petr; Jibek Ajbekovna SAPARBEKOVA a Pavel MICHÁLEK. *Kyrgyzstán a Kyrgyzové: Kyrgyzstan i kyrgyzy*. V Plzni: Západočeská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7043-772-8.
- KIRMSE, Stefan B. *Youth and Globalization in Central Asia: Everyday Life between Religion, Media, and International Donors (Eigene und Fremde Welten)*. Campus Verlag. English, 2013. ISBN 978-3593398891.
- NOVOTNÝ, Jiří. *Český lid: etnologický časopis: 1946-2000: bibliografie*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, 2008. ISBN 978-80-87112-13-7.
- PECHÁČEK, S. *Lidová píseň a sborová tvorba*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1830-2.
- PETRUSEK, M. *Společnost jako sociální konstrukce a text* [online]. 2008, Vol 30(No 3–4) [cit. 2019-11-06]. ISSN 1804-6347.
- THOMAS W. I. a THOMAS D.S. *The child in America: Behavior problems and programs*. New York: Knopf, 1928: 571–572. Dostupné z <https://books.google.cz/books?id=yNALAwAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=thomas+-child+in+america&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwiQwcnOv9XlAhVVtXEKHdPIA3YQ6AEIKTAA#v=onepage&q=thomas%20%20child%20in%20america&f=false> [cit. 2019-11-06].

7.2. Internetové zdroje

- Average monthly salary (soms). National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic [online]. [cit. 2019-10-31]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/en/opendata/category/112/>

Cambridge Dictionary. In: Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus [online]. © Cambridge University Press [cit. 2019-09-29]. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/>

Corruption perceptions index 2018. Transparency International [online]. [cit. 2019-10-31]. Dostupné z: https://www.transparency.org/cpi2018?gclid=Cj0KCQjwjOrtBRCCcARIsAEq4rW79zCDi1aKXG001XAFv7axLc8gRXmpbFRja7fRJxL7zi6Adq6W6veoaAvEGEALw_wcB

EDWARDS, J. R. SAGE. International Encyclopedia of Music and Culture: "*Music Recommender Systems*". The SAGE International Encyclopedia of Music and Culture. (2019) <https://doi.org/10.4135/9781483317731.n497>

Epic of manas as national identity of kyrgyz people. *Intangible Cultural Heritage Courier of Asia and the Pacific* [online]. 95 Seohak-ro, Wansan-gu, Jeonju, Jeollabuk-do 55101 Republic of Korea: ICHCAP, (Volume 22) [cit. 2019-10-20]. Dostupné z: <https://ichcourier.ichcap.org/article/epic-of-manas-as-national-identity-of-kyrgyz-people/>

GERBER, Theodore P. a Hannah S. CHAPMAN. *Russian propaganda isn't as effective as you may think*. The Washington Post [online]. 5. 11. 2019 [cit. 2019-11-06]. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/politics/2019/09/05/russian-propaganda-isnt-effective-you-may-think/>

HIRT, Tomáš. Přehled základních tezí modernistického pojetí nacionalismu. *AntropoWeb* [online]. 2007(2/3) [cit. 2019-11-13]. Dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/cs/prehled-zakladnich-tezi-modernistickeho-pojet>

Jak poslouchat hudbu? Naučí vás to online kurz Yaleovy univerzity. Rádio Wave [online]. 2017 [cit. 2019-11-23]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/jak-poslouchat-hudbu-nauci-vas-online-kurz-yaleovy-univerzity-5981900>

KANTORO, Aigul. *Does the Large Number of Universities in Kyrgyzstan Reflect the Quality of Higher Education?* Central Asian Bureau for Analytical Reporting [online]. 2019 [cit. 2019-10-26]. Dostupné z: <https://cabar.asia/en/is-the-large-number-of-universities-in-kyrgyzstan-reflect-the-quality-of-higher-education/>

KIRMSE, Stefan B.: *Youth and Globalization in Central Asia: Everyday Life between Religion, Media, and International Donors (Eigene und Fremde Welten)*. Campus Verlag. English, 2013. ISBN 978-3593398891. [cit. 2019-10-10]. Dostupné z: https://www.academia.edu/5764370/Youth_and_Globalization_in_Central_Asia_Everyday_Life_between_Religion_Media_and_International_Donors

KOKAISL, Petr. *Ujguři – starobylý národ, nebo produkt sovětské národnostní politiky?* [online]. Praha, 2019 [cit. 2019-11-24]. Dostupné z: https://historicalsociology.cuni.cz/HS-42-version1-hs_1_2019_kokaisl.pdf. Studie.

Komuz teaching methods in formal and informal systems in kyrgyzstan. *Intangible Cultural Heritage Courier of Asia and the Pacific* [online]. 95 Seohak-ro, Wansangu, Jeonju, Jeollabuk-do 55101 Republic of Korea: ICHCAP, (Volume 33) ISSN 2092-7959. [cit. 2019-10-20]. Dostupné z: <https://ichcourier.ichcap.org/article/komuz-teaching-methods-in-formal-and-informal-systems-in-kyrgyzstan/>

KUCHARSKÝ, Jonáš. *O novou hudbu: problematika nacionalistické rétoriky v oficiální hudební kultuře po roce 1948 v textech Antonína Sychry* Brno, 2014; BC. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav hudební vědy, Hudební věda

Kyrgyzstan included in top 3 countries with cheapest mobile traffic in world. © «24.kg» News Agency. [online]. 7. 3. 2019 [cit. 2019-11-03]. Dostupné z: https://24.kg/english/111163_Kyrgyzstan_included_in_top_3_countries_with_cheapest_mobile_traffic_in_world/

Kyrgyzstán: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled.

Bussinesinfo.cz [online]. Praha: CzechTrade, 2019, 24. 5. 2019. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/kyrgyzstan-zakladni-charakteristika-teritoria-17623.html>, [cit. 2019-10-11].

Latest Human Development Index (HDI) Ranking. *United nations development programme Human Development Reports* [online]. [cit. 2019-10-23]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/2018-update>

Марасчи кыргызфильм 1965, реж. Болотбек Шамшиев/ Manaschi

Kyrgyzfilms 1965, dir. Bolotbek Shamshiev. In: Youtube [online]. 10.01.2017 [cit. 2019-10-15]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=kXjB5gGKdCs>
Kanál uživatele Paolo Dillies.

The Manas epos. Bars International [online]. 72000 Sadyrbaev Str, 28a, Bishkek, Kyrgyz Republic: Adicom.kg, 2019 [cit. 2019-10-15]. Dostupné z: <http://bars.kg/the-manas-epos/>

Ministry of Justice of the Kyrgyz Republic. (1996). *Civil Code of the Kyrgyz Republic*. [online]. 2019 [cit. 2019-10-31]. Dostupné z: <http://minjust.gov.kg/ru/content/313>

National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic [online]. (2019). [cit. 2019-10-26].
Education and Culture: Dynamic tables. Dostupné z: <http://www.stat.kg/ru/statistics/obrazovanie/>

Stringed instruments. Kyrgyzjer.com [online]. Wisco, 2007 [cit. 2019-10-19]. Dostupné z: <https://www.kyrgyzjer.com/en/kg/section27/section253/3207.html>

Toktogul Satilganov (1864–1933). Kyrgyzmusic.com [online]. Frequency Glide, 2002 [cit. 2019-10-19]. Dostupné z: <http://www.kyrgyzmusic.com/satilganov.html>

Toktogul Satylganov (1864–1933). Kyrgyzjer.com [online]. Wisco, 2007 [cit. 2019-10-19]. Dostupné z: <https://www.kyrgyzjer.com/en/kg/section27/section253/3207.html>

Two students depict Kyrgyz heritage in animated music video. AKIpress [online]. [cit. 2019-10-26]. Dostupné z: <https://m.akipress.com/video:816/>

8. Přílohy

8.1. Příloha č. 1 – Česká verze výzkumného dotazníku

Dotazník k diplomové práci – kyrgyzská hudba

Dobrý den, jmenuji se Miloš Jodas, je mi 24 let a jsem z České republiky. Studuji vysokou školu a rád bych Vás požádal o pomoc s mojí diplomovou prací. Zabývám se tradiční a moderní kyrgyzskou hudbou, jakým způsobem ovlivňuje vaši kulturu. Dotazník je anonymní. Každá informace, kterou mi v následujících řádcích napíšete, mi velmi pomůže.

1) *Jaké má hudba ve vašem životě postavení? (zakroužkujte jednu nejvhodnější variantu)*

zcela zásadní = Jsem díky ní šťastný, nebo jsem hudebník a živím se jí, nebo s ní mám spojené vzpomínky na dětství, nebo je to pro mě důležitá součást obřadů atd.

zásadní = Hudbu rád poslouchám, vždy když je to možné. Rád chodím na koncerty nebo hudební vystoupení. Mám s ní spojené hezké momenty.

nevnímám = Jsem stejně šťastný, když hudba hraje, jako když nehraje. Nevnímám rozdíl. Dokázal bych bez hudby být velmi dlouho.

nemá zásadní postavení = Hudbu k životu nepotřebuji, je mi jedno, zda zrovna hraje nebo ne, nemám z ní žádné potěšení.

2) *Posloucháte hudbu při každodenních činnostech?*

Ano / Ne

3) *Jakým způsobem posloucháte hudbu? (např. rádio, televize, mobil, živé koncerty)*

.....
.....

4) *Při jakých příležitostech nejraději posloucháte hudbu?*

.....
.....

5) *Jaká je pro Vás nejdůležitější píseň a proč?*

.....
.....

6) *Jste více hrdí a pyšní na Kyrgyzstán a Kyrgyze, když posloucháte kyrgyzskou muziku? (zakroužkujte jednu variantu)*

Ano / Ne / Je mi to jedno

7) *Hrajete Vy na nějaký hudební nástroj a pokud ano, na jaký?*

.....
.....

8) *Pokud ano, jak jste se naučili ovládat daný nástroj?*

.....
.....

9) *Pokud hrajete na nějaký hudební nástroj nebo zpíváte, tak při jakých příležitostech?*

.....
.....

10) *Hrají Vaše rodiče na nějaký hudební nástroj?*

.....
.....

11) *Uvažujete o tom, že byste dali Vaše děti do hudební školy? (zakroužkujte jednu variantu)*

Ano / Ne / Nemám děti / Nevím

12) *Jak daleko je od vašeho bydliště nejbližší hudební škola?*

.....
.....

13) *Jak se Vaše děti učí zpěvu či hře na hudební nástroj? (zakroužkujte jednu nebo více variant)*

Státní škola / Soukromé hodiny / Na nástroj nebo zpívat je učím já / Nehrají na nástroj

14) *Hudební vzdělání dětí považujete za (zakroužkujte jednu nejvhodnější variantu):*

Velmi drahé = Nemohu si dovolit platit hudební vzdělání svých dětí (např. více než polovina mého měsíčního platu).

Drahé = Kvůli hudebnímu vzdělání svých dětí se musím velmi uskomnit a nemohu si koupit tolik věcí. (např. třetina mého měsíčního platu).

Levné = Zaplatit hudební vzdělání dětem pro mě není problém a na svém měsíčním příjmu to nepocítím. (např. desetina mého platu).

Velmi levné = Hudební vzdělání dětí je v rodinném rozpočtu naprosto zanedbatelná částka.

15) Jaké znáte kyrgyzské hudební nástroje?

.....
.....

16) Co Vás napadne, když se řekne kyrgyzská hudba?

.....
.....

17) Preferujete kyrgyzské písně před zahraničními? (zakroužkujte jednu variantu)

Ano / Ne / Je mi to jedno

18) Považujete za kyrgyzskou píseň i tu, která je v ruštině?

.....
.....

19) Liší se podle vás hudba ve vaší oblasti od hudby v jiných oblastech Kyrgyzstánu?
Pokud ano, čím?

.....
.....

20) Jaký je podle vás hlavní rozdíl mezi hudbou ve vesnicích a ve městech?

.....
.....

21) Zkuste popsat, co pro vás znamená, když se řekne tradiční kyrgyzská hudba?

.....
.....

22) Zkuste popsat, co pro vás znamená, když se řekne kyrgyzská moderní hudba?

.....
.....

23) Myslíte si, že se kyrgyzská hudba během Vašeho života zásadně proměnila?
(zakroužkujte jednu variantu)

Ano / Ne / Je mi to jedno

Pokud ano, jakým způsobem?

.....

24) *Myslíte si, že mladá generace poslouchá jinou hudbu než starší lidé? (zakroužkujte jednu variantu)*

Ano / Ne / Je mi to jedno

Pokud ano, jakou?

.....

25) *Jak ovlivňuje kyrgyzská hudba Váš život?*

.....
.....

26) *Pokud je něco, co byste k tématu dodal, budu rád, když mi to napíšete:*

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Děkuji Vám za Váš čas! Pro účely výzkumu prosím, zakroužkujte nebo vyplňte vhodné údaje:

Jste **muž/žena**.

Bydlíte ve **městě/ na vesnici**.

Kolik je Vám let?

Jaké máte **vzdělání**?

.....

Pokud vás budu moci oslovit později pro případné doplnění tématu, zanechte mi váš kontakt (např. email, telefon, facebook).

Vaše kontaktní údaje (dobrovolné)

.....

V případě, že by cokoliv zajímalo Vás, zde jsou moje kontaktní údaje:

Email: miljodas@gmail.com

8.2. Příloha č. 2 – Polostrukturovaný rozhovor s narátory – vzor

Otázka č. 1 – Můžete se prosím v krátkosti představit?

Otázka č. 2 – Jaké jsou podle Vás regionální zvláštnosti kyrgyzské hudby?

Otázka č. 3 – Jsou nějaké rozdíly mezi městem a vesnicí, pokud jde o hudby?

Otázka č. 4 – Dokážete popsat nějaký vliv globalizace v hudbě?

Otázka č. 5 – Co pro Vás znamená tradiční kyrgyzská hudba?

Otázka č. 6 – Cítíte hrdost na Kyrgyzstán, když posloucháte kyrgyzské písně?

Otázka č. 7 – Je něco, co byste k tématu rád dodal?